

Minna Eskola

Karismaa ruudussa ja sen ulkopuolella

Näkökulmia karismasta, live-karismasta ja ruutukarismasta

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Medianomi (AMK)

Elokuvan ja television koulutusohjelma

Opinnäytetyö

26.4.2013

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Minna Eskola Karismaa ruudussa ja sen ulkopuolella – näkökulmia karismasta, live-karismasta ja ruutukarismasta 31 sivua 26.4.2013
Tutkinto	Medianomi (AMK)
Koulutusohjelma	Elokuvan ja television koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Televisio- ja radiotyö
Ohjaaja(t)	Pt. tuntiopettaja Aura Neuvonen
<p>Karisma tuntuu olleen olemassa niin kauan kuin historiamme antaa itsestään lukea. Se on säilyttänyt mystiikkansa ja määrittelemättömyytensä, ja karismaa onkin tutkittu yllättävän vähän siihen nähden kuinka paljon vaikutusvaltaa karismaattisilla ihmisillä on ollut läpi historian. Vaikka karisma yksin ei esiintyjää teekään, usein karisma assosioidaan hyvään esiintyjään. Karismaan käsitteenä törmääkin yhä useammin esimerkiksi televisio-ohjelmien kohdalla; televisioon halutaan vaikuttajia, siis karismaattisia henkilöitä.</p> <p>Tutkielmassa syvennytään pohtimaan paitsi karismaa käsitteenä, myös karismaan liitettäviä ominaisuuksia. Näin ollen tutkielma pyrkii osoittamaan, ettei karisma ole mystisyydestään huolimatta täysin muista asioista riippumaton ominaisuus. Tutkielma uppoutuukin yllättävän syvälle jopa filosofisiin pohdintoihin henkilön minuudesta ja olemisen taidosta.</p> <p>Tutkielma vertailee karisman havaitsemista live-tilanteessa ja televisioruudulla ja näin ollen päätyy erottelemaankin karisman esiintyjän kannalta kahdeksi: tallentamattomassa todellisuudessa esiintyvään karismaan sekä tallennetussa todellisuudessa esiintyvään karismaan. Mikäli karisma tulee jakaa eri tilanteissa havaittaviksi, tutkielmani kysyykin onko karisma yleispätevää vai paikallista.</p> <p>Jotta aiheen käsittely saa realistista näkökulmaa, on tutkielmaan haastateltu seitsemää televisioalan ammattilaista. Haastatteluiden tarkoitus on ollut saada käsitys paitsi siitä, miten alan ammattilaiset mieltävät karisman, myös siitä mitä karismaattiselta tv-esiintyjältä odotetaan ja kuinka aktiivisessa roolissa television tekijät kokevat olevansa prosessissa, jossa esiintyjän karisma tulisi saada kameran kautta havaittavaksi ruutuun.</p> <p>Koska aihe on melko abstrakti, tutkielma ei päädy varsinaisiin lopputuloksiin. Laadullisen tutkielman pyrkimys on ennen kaikkea herättää mielenkiintoa ja antaa tarttumapintaa aiheeseen, joka jollakin tapaa koskettaa meitä kaikkia. Television tekijöiden kohdalla tarkoitus on tuoda esille eri tapoja lähestyä karismaa ja tätä kautta mahdollisesti rikastaa ajatusta hyvästä esiintyjästä ja karisman ilmenemismahdollisuuksista.</p>	
Avainsanat	Karisma, esiintyjä, televisio, live-karisma, ruutukarisma

Author(s) Title Number of Pages Date	Minna Eskola Charisma On and Off the Screen – perspectives on charisma, live-charisma and on-screen charisma 31 pages 26 April 2013
Degree	Bachelor of Media and Arts
Degree Programme	Film and Television Studies
Specialisation option	Television and Radio
Instructor(s)	Aura Neuvonen, Lecturer
<p>As long as there has been a written history, there has been charisma and charismatic individuals. Throughout ages, it has been a mystical and undefinable concept, and there has been remarkably little research on charisma, considering how much influence and power charismatic persons have had throughout the history. Although charisma in itself does not make a performer, charisma is still often associated with a good performer. Charisma as a concept is attracting more attention for example in the creation of television programs, as influential individuals, who always have charisma, are desired in television production.</p> <p>This research will examine charisma as a concept and also the qualities associated with charisma. Consequently, this research will attempt to prove that even though charisma is considered mystical, it is not an attribute that is completely separate from other factors. This research will even delve into philosophical reflections on selfhood and the art of being.</p> <p>This research will compare how we perceive charisma in live situations with we perceive it via the television screen. Thus, charisma as a concept will be considered from these two perspectives: charisma in the (unrecorded) reality, and charisma in the recorded reality. If it seems that charisma needs to be divided into further conceptual categories, this research will ask if charisma is a general or a situational quality.</p> <p>In order to integrate a realistic perspective into this research, it includes interviews with seven professionals from the field of television. The purpose of the interviews has been to find out how the professionals themselves define charisma and what is expected from a charismatic television performer. They were also asked how actively involved they feel they are in the process of transmitting the charisma of the performer via the camera to the viewers.</p> <p>As this subject matter is quite abstract, this research will not present any definite final conclusions. The purpose of qualitative research is above all to generate further interest in a subject matter that in some way is relevant to all of us. For television professionals, this research hopefully provides enrichment to discussions and definitions of a good performer, and clarification and further thoughts regarding the many ways in which charisma may appear.</p>	
Keywords	Charisma, performer, live-charisma, screen charisma

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Määritelmiä karismasta	3
2.1	Karisma kansankielellä	3
2.2	Teorioita karismasta	5
2.2.1	Mitä sanoo Raamattu?	5
2.2.2	Max Weberin karismaa	6
3	Karismaan liitettävät ominaisuudet	7
3.1	Tietoa, vakuuttavuutta, puhelahjoja	7
3.2	Fyysisiä avuja	8
3.3	Varmuus itsestä, olemisen taito, rehellinen minä	9
3.4	Läsnäolo	10
4	Hyvän tv-esiintyjän ominaisuudet ja karisma	12
4.1	Läsnäoleva, aito, varma, kiinnostava, heittäytyvä esiintyjä	12
5	Ruutukarisma	15
5.1	Karismaattinen livenä, karismaattinen ruudussa?	15
5.2	Minkä live-hurmio piilottaa, sen kamera paljastaa	16
5.3	Vuorovaikutus livenä ja ruudussa	16
5.4	Teorioita kuvien todellisuudesta	18
5.5	Mystiikkaa ja sattumaa?	19
6	Lokaalinen karisma – avain ruutukarisman mystiikkaan?	20
6.1	Karismaa oikeassa paikassa	20
7	Muita huomiota	23
7.1	Karismaattisia miehiä – kauniita naisia	23
8	Pohdinta	26
	Lähteet	32

1 Johdanto

Karisma on jotakin, jonka lähes jokainen meistä tunnistaa sen nähdessään ja havaitestaan. Karisma on vaikuttavaa ja pysäyttävää, mutta lähes selittämättömistä syistä. Se on jotakin määrittelemätöntä, ja toisaalta jokainen meistä on asiantuntija sitä määritellensä. Karisma herää henkiin siinä hetkessä kun joku havaitsee karisman, ilman havaitsemista se ei kenties ole olemassa.

”Tää ala elää karismalla.” Näin vastaa Yellow Film&Tv -konsernin toimitusjohtaja Olli Haikka kysyttäessä, kannattaako karismaa peräänkuuluttaa tv-esiintyjissä. (Haikka, haastattelu 7.2.2013.) Televisioalalla työskentelevänä olen törmännyt karismaan käsitteenä useinkin, mutta sen määritelmään harvemmin, jos koskaan. Tutkielmaa tehdessäni huomasin itse tyytyneeni aikaisemmin melko yksinkertaiseen karismamääritelmään ja väitänkin, että melko harva alan ammattilainen on pysähtynyt miettimään karismaa sen laajemmin. Mikäli ala todella jokseenkin elää karismalla, koen tarttuvani tutkielmani myötä tärkeään aiheeseen.

Tutkielmassani pohdin pääosin tv-esiintyjän karismaa. Tässä yhteydessä puhun esiintyjästä ja esiintyjyydestä silloin, kun henkilö esiintyy omana itsenään eikä esimerkiksi elokuvan tai draamasarjan roolihahmona. Omana itsenään esiintyminen on varsin olennainen tekijä karismaattisen henkilön kohdalla, ja näin ollen tutkielma viekin varsin syvälle ihmisen perusolemukseen, jopa filosofisiin pohdintoihin minuudesta.

Jotta tv-esiintyjän karismaa voi lähteä osiksi purkamaan, on luonnollisesti käsiteltävä paitsi karisma itsessään käsitteenä, myös karismaan liitettäviä ominaisuuksia, kuten läsnäoloa, fyysisiä ominaisuuksia ja varmuutta itsestä. Aiheeseen syvennyttään, kun pohdinnan alla on ruutukarisma ja lopulta karisman lokaalisuus. Olenkin tutkielmassani päättänyt erittelemään tallennetussa todellisuudessa esiintyvän karisman sekä tallentamattomassa todellisuudessa esiintyvän karisman. Näin ollen tutkielma pureutuu myös kameraan teknisenä todellisuuden tallentajana sekä kuvan ja todellisuuden eroavaisuuksiin. Kysymyksen alla on se, mitä kamera ja televisio tekevät karismalle ja voiko kameran kautta televisioidemme ruudulle ilmestyä tallentamattomassa todellisuudessa havaittava aito karisma.

Tutkielmani tulee osoittamaan muun muassa sen, että karisma on jaettavissa murtoosiin, mutta se siltikin tuntuu olevan enemmän kuin osiensa summa. Koska aihe on kovin abstrakti, ja karisman ollessa subjektiivinen kokemus kukaan ei ole absoluuttisen oikeassa, myöskään tutkielmani ei tule päättymään lukuihin tai totuuksiin aiheesta. Tarkoitukseni on laadullisella tutkimuksella tuoda erilaisia näkökantoja ja lähestymistapoja asiaan, jota harva meistä aktiivisesti ajattelee, mutta joka jollakin muotoa koskettaa meitä kaikkia. Televisioalan kannalta haluan nostaa esiin erilaisia tapoja, jolla karismaa voidaan lähestyä. Hyviä ja karismaattisia tv-esiintyjä etsiessä televisiontekijöiden olisikin mielestäni tärkeää ajatella myös itseään aktiivisena osapuolena; karisman näyttäytyminen ruudussa tuntuu olevan monimutkaisempi yhtälö verrattuna karisman näyttäytymiseen live-tilanteessa. Ja huomioitakoon, ettei jälkimmäinenkään yhtälö lukeudu niihin yksinkertaisiin.

Tutkielmani esittelee kirjallisuudessa esiin nousevia karismamäärittelyjä sekä karismaa tukevia tai heikentäviä ominaisuuksia. Kirjallisista lähteistä tärkeimpinä mainitsisin Maija-Riitta Ollilan teoksen *Persoonan valta* (2005) sekä Catherine Ingramin teoksen *Intohimoinen läsnäolo* (2004). Lähes jokainen karismaa tutkinut nojaa Max Weberin karismateoriaan, enkä itsekään tee tässä poikkeusta ja viittaankin tekstissäni myös weberiläiseen karismaan.

Tärkein lähteeni ja samalla tutkimusmenetelmäni on haastattelut. Haastattelin seitsemää televisioalan ammattilaista, mm. tv-tuottajia ja -ohjaajia. Kysyin heidän näkemystään karismasta, ja haastattelut painottuivat etenkin esiintyjän ja tv-esiintyjän karismaan. Haastattelut olivat ns. puolistrukturoituja teemahaastatteluita, eli pyrin pitämään saman rungon, mutta jokainen haastattelu on sisältänyt myös vapaata keskustelua, ja aiheisiin on tartuttu ja syvennyt jokaisen haastateltavan mukaan.

Se, kuka lopulta päätyy esiintyjäksi erinäisiin tv-ohjelmiin, on osin juuri haastattelemieni henkilöiden arviointikyvyn tulosta. Siksi onkin mielenkiintoista kuulla heidän ajatuksiaan ja määritelmiään karismasta ja siitä, mitä he hyvältä tv-esiintyjältä odottavat. Jokainen heistä on ollut sitä mieltä, että karismaa kannattaa ja tulee peräänkuuluttaa kun etsitään hyviä tv-esiintyjä. Siksi ansaitseekin tulla kuulluksi se, mitä oikeastaan peräänkuulutetaan.

2 Määritelmiä karismasta

Tutkielmaa kirjoittaessani olen kysynyt paitsi haastateltaviltani, myös kymmeniltä tuttaviltani heidän määritelmiään ja mielipiteitään karismasta. Moni heistä on välittömästi avannut suunsa ja sulkenut sen hyvin nopeasti samaan hengenvetoon. Tämä kuvastaa oivallisesti sitä, että jokainen meistä kyllä tunnistaa karisman, muttei välittömästi pysty pukemaan sitä sanoiksi. Ilmiö on siis varsin tuttu, mutta miten sen määrittäisi?

2.1 Karisma kansankielellä

Karisma on siis jotakin, mitä ei ajattele aktiivisesti, mutta jonka jokainen on kokenut. Wikipedia määrittelee karisman olevan vastustamatonta viehätysvoimaa, joka herättää kiintymystä. Teologisesta näkökulmasta se on ylimaallinen annettu voima tai lahja. Nykyaikana karisma on edelleen säilyttänyt mystiikkansa ja näin ollen on edelleen vaikeasti kuvailtava ilmiö, ja karisman arvoituksellisella luonteella nähdään yhä olevan yhteys karisman ilmentymiseen ikään kuin hengellisenä lahjana. Mediassa työskentelevät ammattilaiset kuvailevat karisman olevan jokin henkilössä ilmentyvä ”X-factor”. (Wikipedia 2013a)

Kun haastatteluissa ja yleensä keskustellessani karismasta kysyin miten kukin itse karismaa määrittäisi, sen ilmenemismuotoja määriteltiin lukuisin eri tavoin. Karisma nähdään häilyvänä sekä monimuotoisena ihmisen olotilana, jonakin, minkä takia ihminen pistetään erityisesti merkille. Tv-tuottaja Jasmine Patrakka tiivistäisi ilmiön seuraavasti: ”Karisma on vaikeasti määriteltävä hehku ihmisessä” (Patrikka, haastattelu 8.2.2013).

StoryOf -tuotantoyhtiön luova johtaja Tuomas Summanen jakaisi karismamäärittelyn kahteen: henkilöön ja karismaan, josta ei oikein saa kiinni, mutta se herättää kysymyksiä ja syntyy halu tietää lisää. Toisenlainen karisma on jotakin tuttua ja turvallista, jonka seurassa on helppo olla. (Summanen, haastattelu 20.2.2013.)

Summasen tapaan, moni toikin esille karismaattisen henkilön erityisen kiinnostavuuden. Kiinnostuksen heräämisen mahdollistaa se, että karismaattinen ihminen ns. ”jakaa itsensä” ja antaa itsestään jotakin. Olli Haikka puhuu osittain samasta asiasta pohtiesaan karismaa. Hän kuvailee ns. karismaattittoman ihmisen tuntuvan ontolta ja ohuelta, ja loppuvan ikään kuin siihen mitä edessämme näemme. Karismaattista ihmistä katsoessa ilmiö tuntuu päinvastaiselta; henkilön taustalla on valtamerellinen kiinnostavia

asioita. Haikka kiteyttäisikin karisman pinnallisuuden vastakohtaksi. (Haikka, haastattelu 7.2.2013.)

Karisma tuntuu siis olevan jotakin pinnan alla kytevää. Kuten jo mainittu, karismaattinen ihminen antaa itsestään jotakin. Näkisinkin, että joidenkin ihmisten jäädessä ohuiksi ja ontoiksi, ei välttämättä ole kyse siitä, ettei ihmisessä olisi syvyyttä, mutta sen esiin saaminen muiden havainnoitavaksi on asia erikseen. Toisista ihmisistä syvyys suorastaan pursuaa ulos ja ehkäpä juuri tätä ilmiötä me mahdollisesti kutsumme karismaksi.

Lähes poikkeuksetta karismaan liitetään myös läsnäolo. Haastatteluissa ja karisma-keskusteluissa karisman sanotaan olevan preesenssiä, läpitunkevaa intensiteettiä, voimaa ja rohkeutta olla oma itsensä. Karisma tarkoittaaakin monelle ihmisen suhtautumista ennen kaikkea itseensä, mutta samalla toisiin ihmisiin. Niinpä karismaa määritellesä nousee esille myös varsin olennaisena asiana vuorovaikutus, ja karismaattinen ihminen vetoaa vahvasti kokijansa tunteisiin.

Moni jakaa mielipiteen siitä, ettei ihminen itse voi sanoa tai kokea olevansa karismaattinen, vaan karisma on ennen kaikkea toisen henkilön kokemus karismaattisesta henkilöstä. Karisman olemassaolo tuntuu siis vaativan toisen henkilön läsnäolon. Varsin kiinnostava kysymys onkin, onko karismaa, mikäli sen kokija ei ole paikalla?

Näkemyks siitä onko karisma synnynnäistä vai opittavissa oleva ominaisuus, jakaa ihmiset kahteen eri leiriin. Osa näkee karisman vahvasti sisäsyntyisenä ominaisuutena; mikäli karismaa ei ole, sitä ei myöskään voi myöhemmin elämässä oppia. Karisman voimistuminen nähdään mahdollisena mikäli karisma alun perin on ihmisessä. Toisten karismakeskustelijoiden mielestä karisma on täysin opittavissa oleva asia, kun henkilölle kertyy elämäkokemusta ja iän tuomaa itsevarmuutta. Tosin oppimisen kohdalla painotetaan sitä, ettei karismaa voi matkia tai jäljitellä. Ohjaaja Ria Karhilan mukaan kyse onkin tietoisesta opetteluun sijaan jonkinlaisesta oivaltamisesta: jotta jokin ominaisuus ihmisessä on aitoa, se on saatava omaksi (Karhila, haastattelu 8.2.2013).

Ranskalainen elokuvaohjaaja Robert Bresson kirjoitti aikoinaan lyhyitä aforismimaisia mietteitä elokuvasta, ja kirjassa *Merkintöjä Robert Bressonista* löytyi oivallinen lausahdus, jonka asiayhteyttä ei tosin lyhyessä mietelmässä aukaista, mutta se mielestäni summaa jotakin hyvin olennaista karismaattisissa ihmisissä: ”Tärkeää ei ole se mitä he

minulle näyttävät vaan mitä he minulta kätkevät, ja ennen kaikkea se mitä *he eivät aavista itsessään olevan.*" (Bresson, toim. Hyttinen 1989, 125.)

2.2 Teorioita karismasta

2.2.1 Mitä sanoo Raamattu?

Karisman määrittely vie kauas historiaan ja karisman käsite on alkuperältään uskonnollinen.

Hän antaa Hengen ilmetä itse kussakin erityisellä tavalla, yhteiseksi hyödyksi. Yhden ja saman Hengen voimasta toinen saa kyvyn jakaa viisautta, toinen kyvyn jakaa tietoa, toiselle sama Henki suo uskon voiman, toiselle parantamisen lahjan, joku kyvyn erottaa eri henget toisistaan, joku kielillä puhumisen lahjan, joku taas kyvyn tulkita tällaista puhetta. Kaiken tämän saa aikaan yksi ja sama Henki, joka jakaa kullekin omat lahjansa niin kuin tahtoo - - Jumala on seurakunnassaan asettanut ensinnäkin jotkut apostoleiksi, toiseksi jotkut profeetoiksi ja vielä jotkut opettajiksi. Muutamilla on voima tehdä ihmeitä, toisilla parantamisen lahja, toisilla kyky auttaa muita, toimia johtajana tai puhua kielillä. (1.Kor. 12: 7–11, 28.)

Osin samoihin kirjoituksiin nojaa Maija-Riitta Ollila pohtiessaan karismaa kirjassaan *Persoonan valta*. Ollilan mukaan Paavalin kirje korinttolaisille onkin keskeinen Raamatun kohta kun tarkastelun alla on karisma. Pohdinnassaan Ollila tarttui profetoimisen lahjaan, ja mietti keitä profetoimisen lahjat nykyaikana koskisi. Hänen arvionsa mukaan potentiaaliin profeettoihin kuuluisivat esimerkiksi poliitikot, mutta samalla kaikki sanankäyttäjät, siis suullisen ja kirjallisen ilmaisun taitajat. Ollilan mukaan varsinainen karisman ydin lienee tänä päivänä ihmisen ilmaisukyvyssä. (Ollila 2005, 76.)

Kristinuskossa karisma tarkoittaa armolahjaa. Seppo Hämäläinen kirjassaan *Armolahjat arjessa* kertoo sanan armolahja johtuvan kreikan kielen sanoista kharis "armo" ja kharidzomai "antaa vapaasti". Kharis merkitsee samaa kuin "armo", "suosio", "kauneus", "sulaisuus" ja "rakkaudenlahja", ja monet johtavatkin sanan kharisma sanasta kharis. Kirjoituksissaan Paavali pitää lahjan antajana Jumalaa, vaikka sanan kharisma muut käyttöyhteydet osoittavat, ettei sanaan välttämättä liity Hengen ylikuonnollista läsnäoloa. (Hämäläinen 2002, 90–91.)

Teoria armolahjasta tukee siis jossain määrin edelleen vallitsevaa ajatusmallia karisman synnynnäisyydestä. Myös kreikankielen kharidzomai ”antaa vapaasti” tuntuisi istuvan aikaisemmin mainittuun karismaattisen ihmisen kykyyn jakaa ja antaa jotakin itseltään.

2.2.2 Max Weberin karismaa

Karisman yhteiskunnallista merkitystä lienee ensimmäisenä pohtinut saksalainen sosiologi Max Weber. Hän erotti toisistaan institutionaalisen karisman, johon kuuluvat vallan ja aseman ulkoiset tunnusmerkit, sellaiset kuin virka-auto ja piispan hiippa, ja aidon karisman, jonka olemassaolo perustuu muihin, ihmisläheisimpiin tekijöihin. (Palo 2001, 91.)

Karisma-keskustelua tuskin voikaan käydä ilman Max Weberiä. Tätä mieltä on myös Maija-Riitta Ollila, joka uskookin Weberin olevan alan klassikko. Ollila mukailee Alfred North Whiteheadin Platonia koskevaa huomautusta, ja sanoo koko myöhemmän karismakeskustelun olevan reunahuomautuksia Weberiin. (Ollila 2005, 83.)

Max Weber (s. 1864) oli sosiologi, filosofi, historioitsija, taloustieteilijä, poliitikko sekä juristi. Hänen sanotaan olleen paitsi monipuolinen myös hyvin ristiriitainen persoona niin työssään kuin henkilökohtaisessa elämässäänkin. (Weber 1990, 3.)

Taustansa puolesta Weber pohtii karismaa varsin monesta näkökulmasta, mm. talouden, politiikan, uskonnon, kulttuurin ja oikeusjärjestyksen valossa. Yksilön vapauden ja luovuuden ympärille hän kehitti teoriansa karismasta. Weber kuvailee karismaa tietyksi ominaisuudeksi yksilön persoonassa. Tämä lahjoitettu ominaisuus erottaa henkilön tavanomaisesta ihmisestä, jolloin karismaattisella henkilöllä on yliluonnollisia, yli-inhimillisiä, tai ainakin tietyllä tapaa hyvinkin poikkeuksellisia ominaisuuksia ja valtaa. Ne eivät siis ole tavallisen ihmisen saavutettavissa ja nämä alkuperältään jumalalliset ja esikuvalliset ominaisuudet herättävät kunnioitusta. Siksi Weberin mukaan tällaisia poikkeuksellisia henkilöitä kohdellaankin usein johtajina. (Weber 1968, 18.)

Weberin mukaan karismaattisen henkilön vaikutusvalta perustuu johonkin heillä olevaan arkipäivän ylittävään ominaisuuteen (”etwas ausseralltägliches” – jotain harvasepäiväistä.) Ensisijaisesti karisma on Weberille tärkein maailmanhistoriassa vaikuttava vallankumouksellinen voima, jopa itse vallankumouksen periaate. (Weber 1987, 47.)

Itse törmäsin Max Weberiin henkilönä ensimmäistä kertaa nyt tutkielmaa tehdessäni, ja näin ollen hänen teoriansa karismasta oli minulle myös täysin uusi. Siltikin löydän paljon yhtäläisyyksiä oman karismakäsitykseni ja Weberin karismateorian välillä. Arvuutella voikin pohjautuuko oma karismakäsitykseni lopulta kuitenkin Max Weberin alkupeiräiseen karismateoriaan.

3 Karismaan liitettävät ominaisuudet

Kuten karismamäärittelyissä käy ilmi, karisman voisi kuvitella olevan jotakin, joka syntyy monien asioiden yhdistelmänä, ollen samalla kuitenkin enemmän kuin yhteenlaskettujen ominaisuuksiensa summa. Karisma on osa ihmisen persoonaa, ja Maija-Riitta Ollila toteaaakin karisman olevan persoonan valtaa (Ollila 2005, 74).

3.1 Tietoa, vakuuttavuutta, puhelahjoja

Karismaattisella ihmisellä tuntuu olevan lähes selittämätöntä vaikutusvaltaa, mutta mihin tämä valta perustuu? Maija-Riitta Ollilan mukaan karisman mahdollisuudet ja sen ongelmat tiivistyvät samaan seikkaan: karismaa ei voi valvoa. Ollilan mukaan on mahdotonta mitata, minkälainen ja kuinka suuri karismaattisen ihmisen vaikutusvalta täsmälleen on. (Ollila 2005, 95)

Karisman ytimessä on poikkeuksellisen tehokas viestintäkyky, mutta perustuuko se puhtaaseen järkipäisyyteen ja tietoon vai iskeekö karismaatikko suoraan vastaanottajansa tunteisiin ja alitajuntaan? (Ollila 2005, 90.) Tutkielmassani useampikin lähde toteaa, että tieto lisää karismaa ja samalla henkilön vakuuttavuutta. Osa on sitä mieltä, että karismaattisuus perustuu siihen, että ihminen puhuu asiaa. Ollila kuitenkin kyseenalaistaa sen tekeekö asia puhujasta karismaattisen vai onko karismaatikolla kyky tehdä ”mistä tahansa abrakadabrasta tiukkaa asiaa?” Ollila toteaa useamman kannattavan karismaatikon tunneperäistä vaikuttamista, jolloin karismaattinen ihminen tekee asian, eikä päinvastoin. (Ollila 2005, 90).

Myös Aristoteles nojaa tunneperäiseen vaikuttamiseen puhuessaan vakuuttavuudesta: ”Vakuuttuminen perustuu kuulijoihin, kun he puheen johdosta joutuvat tunnetilaan. Emme näet tee päätöksiä samalla tavalla ollessamme surullisia tai iloisia tai rakastessamme tai vihatessamme.”(Aristoteles 2000, 11.)

Mikäli karisma siis sisältää poikkeuksellisen kyvyn vaikuttaa erityisesti tunnetasolla, arvioimme karismaatikon puhetta ja tekoja eri tavoin kun karismaattoman henkilön vastaavia argumentteja, ja kenties teemme päätöksiä ja tekoja karismaattisen henkilön puheiden ja tekojen vaikutuksen alla.

Aristoteles puhuikin retoriikan taidosta. Retoriikka eli kreikankielen *rhētorikē tekhnē* tarkoittaa puhetaitoa ja menestyksestä sekä vakuuttavaa puhumista (Wikipedia 2013b). Aristoteleen mukaan retoriikka on kyky havaita kunkin asian yhteydessä vakuuttava. Kun vakuuttuminen perustuu puhujan luonteeseen, tapahtuu se, että puhe tekee puhujasta luotettavan, ja Aristoteles väittääkin, että luonne on lähes tärkein vakuuttumisen syy. (Aristoteles 2000, 10–11.)

3.2 Fyysisiä avuja

Eräs tuttavani muotoili karisman olevan sisäinen ominaisuus, joka ilmenee ja mahdollistuu ihmisen fysiikan kautta. Ihmisen fyysiset ominaisuudet onkin nostettu karisma-keskustelussa esille, ja niiden merkitys korostuu etenkin kun otetaan katse ajassa taaksepäin.

”Pitkät miehet ovat syntyjään parhaissa asemissa karismaattiseksi pyrittäessä.” Näin haastaa Maija-Riitta Ollila. Hän viittaa kirjassaan Michel de Montaignen tapaan kuvailla ilmiötä: ”Pienet miehet, sanoi Aristoteles, ovat sieviä, mutta eivät kauniita; ja niin kuin suuri sielu voidaan tunnistaa ulkonaisesta suuruudesta, niin kookas ja pitkä kehokin ilmentää kauneutta.” (Ollila 2005, 117)

Harva tuskin nostelee kulmiaan, jos väitetään, että karisma liitetään useimmiten mieheen. Monet näkevät edessään jo pitkän, komeavartisen kapteenin, joka jo pelkällä fyysisellä olemuksellaan herättää kunnioitusta. Sinänsä ihmisen koko on jo omiaan tuomaan karismaa esille, sillä yksinkertaisuudessaan fyysisesti suurempi ihminen on helpompi huomata tilassa. Historiaan nojatessa sotajoukon edessä astelevan johtajan oli oltava pitkä yksinkertaisesti näkyäkseen (Ollila 2005, 118).

Nykypäivänä pituutta ei niinkään enää ihannoida. Ollila leikkisästi sanookin jokaisen voivan testata koon merkitystä karsimalla mielessään karismaattisen henkilön pituudesta pois 25 cm, ja kysymällä itseltään säilyykö karisma? (Ollila 2005, 118). Omien

havaintojen sekä haastattelujen perusteella voisi sanoa, että pituuden ja koon sijaan varsinkin viihdemaailmassa kauneus tuntuu jyräävän jopa itse karisman tielle.

3.3 Varmuus itsestä, olemisen taito, rehellinen minä

Kysyttäessä miten karisma ihmisessä näkyy tai ilmenee, lähes jokainen mainitsee itsevarmuuden tai varmuuden itsestä. Tässä kohtaa erottelisin nämä kaksi omiksi käsitteiksi, sillä itsevarmuus käsitteenä tuntuu usein herättävän assosiaatioita ego-
maanikon röyhkeyteen, ja liiallisen ja ns. tyhjän itsevarmuuden näen nimenomaan karismaa turmelevana asiana.

Haastatteluissa ja käymissäni karismapohdinnoissa kävi ilmi, että karisman uskotaan olevan mahdollista toteutua silloin kun ihminen on kotonaan siinä kuka ja mitä hän on; kun ihminen kelpaa ja riittää itselleen, ei muiden ihmisten arviointimittapuulle anneta niin paljon merkitystä. Kanavatuottaja Tatu Ferchen mainitsi karismaattisissa ihmisissä vallitsevan tietynlaisen varmuuden ja mielenrauhan (Ferchen, haastattelu 15.2.2013). Uskonkin tämän toteutuvan silloin, kun henkilö ei jatkuvasti ole tietoinen itsestään, vaan luottaa omaan olemiseensa ja sen riittävyteen.

”Kun ihminen tuntee olevansa ehjä omassa itsessään, hänellä ei ole tarvetta esittää itseään muuna kuin yksinkertaisesti olemisena.” Kirjassaan *Intohimoinen läsnäolo* Catherine Ingram tuo tässä esille mielestäni yhden tärkeimmistä tekijöistä, joka mahdollistaa varmuuden itsestä ja sitä kautta mahdollisuuden huokua karismaa. Ingram uskoo, että ongelmat syntyvät epäaitoudesta, eli silloin kun ihminen pelkää tai ei uskalla olla oma itsensä. (Ingram 2004, 131–132.)

Ingram väittääkin kirjassaan, että kaikki, mikä edellyttää valehtelemista, harhaanjohtamista tai hienoistakin totuuden muuntelemista, häiritsee oman olemuksemme sisintä (Ingram 2004, 123–124). Tulkitsisin, että oman itsensä hyväksyminen sellaisenaan on rehellisyyttä, ja rehellisyys itselleen ja rehellisesti omana itsenään oleminen on varmuutta itsestä ja on sitä kautta kosketuksissa oman olemuksemme ytimeen, jossa mahdollisesti asuu myös karisma.

Sisäisen mielenrauhan ja itsensä hyväksymisen kannalta hyvin olennaista on tyytyväisyys omaan kehoon. Kuten aiemmin mainittu, kauneus ja ulkonäkö tuntuu menevän joskus karisman edelle, etenkin kun tarkastellaan esiintyjyyttä ja viihdemaailmaa. Ora-

vanpyörä on valmis, jos henkilö itsekkin kompastuu ajattelemaan ulkonäön olevan ratkaiseva tekijä; tällöin ihminen helposti viestittää haluaan olla toisenlaisessa kehossa ja hän ei vakuuta. Sen sijaan jos ihminen on mieluusti läsnä omassa kehossaan, kehon ihanteellinen ilmiasu ei enää olekaan ratkaisevaa karisman kannalta (Ollila 2005, 105). Näin ollen voisi todeta, että rentous ja tyytyväisyys itseensä niin henkisesti kuin fyysisestikin heijastavat ja voimistavat karismaattista vaikutelmaa.

Catherine Ingram kertoo arvostavansa vanhempia ihmisiä, sillä he ovat usein paremmin sopusoinnussa itsensä kanssa, ja tietynlainen laskelmointi, teeskentely ja tarve verrata itseään muihin on vuosien mittaan karissut pois (Ingram 2004, 120). Kuten jo mainittu, moni haastateltavistani näki karisman voimistuvan iän ja elämäkokemuksen myötä, ja tässä kohtaa iän ja kokemuksen tuoma varmuus itsestä voidaan nähdä myös iän ja elämäkokemuksen tuomana karismaa voimistavana tekijänä.

3.4 Läsnaolo

”Paikassa on vaikea pysyä, mutta vielä vaikeampaa on pysyä preesensissä, alitajunnan parhaimmin ymmärtämässä aikamuodossa” (Ollila 2005, 105.)

Terveen itsevarmuuden rinnalle tutkielmassani yhdeksi tärkeimmistä karismaan ja esiintyjään liitettävistä ominaisuuksista nousi läsnäolo. Maija-Riitta Ollilan mukaan yksi karisman piirteistä on kyky intensiiviseen läsnäoloon (Ollila 2005, 104). Itse näen läsnäolon toteutuvan kun ihminen on vapaa oma itsensä vallitsevassa hetkessä, jolloin hän ei oikeastaan edes kiinnitä huomiota omaan olemiseensa vaan ihminen on – kokijana ja osallistujana tässä hetkessä.

Catherine Ingram sanoo ihmisten yhdistävän läsnäolon tunteen usein elämän ilmesyhetkiin, esimerkiksi kun he todistavat syntymää tai kuolemaa. Itsensä unohtaminen tapahtuu esimerkiksi seksuaalisessa yhtymisessä, luonnossa tai kauneuden koskettessa, jolloin ihminen unohtaa pitää yllä tarinaa kokijasta ja jäljelle jää ainoastaan läsnäolon tunne. Ingram sanoo oivaltamisen olevan tunne tahrattomasta läsnäolosta tässä ja nyt; se ei myöskään vaadi erityisiä olosuhteita tai saavuttamista, sillä se on läsnä elämämme jokaisena hetkenä. (Ingram 2004, 19.)

Pohtiessaan läsnäoloa Ingram puhuu myös ”hiljaa pysyttelemisestä”. Hän ei tarkoita, ettei ihminen voisi puhua, nauraa tai huutaa. Hän painottaa hiljaisuuden huomaamista

ja ympäristön havaitsemista, jolloin koemme yksinkertaista olemista hengittämällä, koskettamalla, näkemällä, kuulemalla, haistamalla ja maistamalla. Suoraan kokemalla emme tarvitse tarinaa elävöittämään itseään, ja kun tällaisesta tietoisuudesta tulee tapa, jatkuva itseen viittaaminen tuntuu ylimääräiseltä mielentaakalta. Kuten Ingram toteaa ”Tietoisuuttamme kiinnostaa enemmän se, mitä koemme juuri nyt. Se ei välitä keksiä tarinaa, jonka rooli olisi meidän.” (Ingram 2004, 36–37.)

Näkisin, että läsnäolo on ns. ”naimisissa” terveen itsevarmuuden kanssa, sillä on vaikeaa antautua hetkeen ja olla läsnä, jos hetkittäin sortuu epäröimään omaa olemistaan tai edes kiinnittämään siihen huomiota. Täten läsnäolon toteutuminen vaatii myös tyytyväisyyttä omaan kehoon, kuten Ollila osuvasti kuvaa, oma keho on tässä-olemisen tärkein tyyssija. Ollila puhuu kehon viestimisestä, esimerkiksi kiireestä tai halusta olla muualla, jolloin läsnäolo kärsii. Oivallisesti hän toteaa: ”Rento pysähtyminen hetken asemalle on karismaattisen matkailijan tärkeä avu.” (Ollila 2005, 105).

Kuten Maija-Riitta Ollila sanoo, yksi karisman piirteistä on kyky intensiiviseen läsnäoloon. Näkisin tämän intensiivisenä ympäristön havaitsemisena, kokemisena ja eräänlaisena itsensä unohtamisena. Muistan todistaneeni hetkiä, jolloin olen vierestä seurannut toisen henkilön läsnäoloa ja ihailut näkemääni. Kuvailisin sitä puhtaaksi, rehelliseksi ja avoimeksi tavaksi olla juuri tässä hetkessä ottaen siitä kaiken irti samalla ikään kuin avaten itsensä. Luulen Catherine Ingramin puhuvan osittain samankaltaisesta läsnäolosta sanoessaan, etteivät jotkut ihmiset halua ottaa tällaista riskiä, sillä ”maailma on liian vaarallinen, jotta voisi lakata olemasta varuillaan, ja että olisi typerää olla niin avoin” (Ingram 2004, 60). On tietynlainen riski avata itsensä maailmalle, sillä ei tiedä mitä saa takaisin, ja uskonkin, että ilman tätä riskinottoa on mahdotonta olla karismaattinen.

”Kun yritämme ulottua ominaisuusrykelmän takana olevaan kouriintuntuvaan persoonaan, ketään ei ole kotosalla” (Ollila 2005, 103). Tämän lauseen myötä ja samalla yhteenvetona karismaan liitettävien ominaisuuksien kohdalla haluan tuoda esiin tärkeän huomion siitä, etteivät edellä mainitut ominaisuudet yhdessä tee mielestäni karismaattista ihmistä. Ne ovat jokseenkin suuren joukon hyväksymiä karismaan liitettäviä ominaisuuksia, jotka auttavat, kun koetetaan jollakin tapaa määritellä karisman murto-osia. Vaikka kaikki edellä mainitut ominaisuudet olisivat huippuunsa viritetyt, ei mielestäni välttämättä päästä vielä maaliin saakka. Kuten Simo Järvinen näyttelijän karismaa tutkivassa pro graduksaan varsin oivallisesti toteaa, on olemassa jokin mittaamaton ilmiö, joka antaa viimeisen nosteen, ja tämä marginaali on karisman koti (Järvinen 2008, 54).

4 Hyvän tv-esiintyjän ominaisuudet ja karisma

Tutkielmaa tehdessäni ja erityisesti haastattelujen kohdalla huomasin selvän yhtäläisyyden: monia karismaan liitettäviä ”hyveitä” ja ominaisuuksia peräänkuulutetaan myös hyvissä esiintyjissä ja tv-esiintyjissä. Haastatteluissa esiin nousivat mm. esiintyjän selkeys, kiinnostavuus, tietotaito, heittäytyminen, eläytyminen, rentous, aitous, varmuus ja läsnäolo – siis lähes samat asiat, jotka nousivat esille myös määritellesä karismaa. Olennaisena huomautuksena sanottakoon kuitenkin, että haastatteluissa oltiin yhtä mieltä siitä, ettei karismaattinen ihminen automaattisesti ole hyvä esiintyjä, ja päinvastoin hyvä esiintyjä ei aina ole karismaattinen.

4.1 Läsnäoleva, aito, varma, kiinnostava, heittäytyvä esiintyjä

Elina Saksala kirjoittaa kirjassaan *Ammattina juontaja* esimerkiksi hyvän juontajan kohdalla vaadittavan kykyä olla luontevasti läsnä tässä ja nyt. Juontajan ja esiintyjän rooli ei siis ole suorittaa tehtävää vaan elää mukana tilanteessa vaikka vastaan tulisikin yllätyksiä. (Saksala 2012, 29–30.) Jotta tilanteessa voi elää mukana on oltava läsnä ja tämä vaatii jo aikaisemmin mainitun varmuuden ja rehellisen suhtautumisen omaan itseensä, niin henkisesti kuin fyysisesti. Mikäli läsnäolo vaatii tietynlaista itsensä unohtamista, kuvittelisin, että hyvältä esiintyjältä vaaditaan kykyä olla kokija myös itse. Läsnäolo horjuu jos vain esiinnyttään havainnoimatta ja tiedostetaan oma esiintyjyys liiaksi.

Läsnäoloa ja aitoutta on mielestäni myös avoimuus näyttää jotakin itsestään pintaa syvemmillä. Monesti näkee esiintyjä, jotka esittävät juontajaa tai esiintyjää, ja roolittavat itsensä itsestään irralliseksi hahmoksi. Tällainen hahmo harvoin on kiinnostava, koska se ei oikeasti ole olemassa. Tällaisen hahmon taakse piiloutuva henkilö mielestäni harvoin lukeutuu myöskään hyväksi esiintyjäksi, sillä roolihahmo on rakennettu kuin verhoksi oman itsensä tielle peittääkseen todellisuuden, ja ironisesti kyllä samalla osoittaen ihmisen epävarmuuden. Luova johtaja Tuomas Summasen mukaan tällaisten esiintyjien kohdalla jää uupumaan jotakin hyvin olennaista; omaleimaisuus ja henkilökohtaisuus, ja ilman näitä elementtejä esiintyjä on yhtä kuin tylsä (Summanen, haastattelu 20.2.2013).

Henkka Hyppönen pohtii samaa dilemmaa kirjassaan *Kuinka se tehdään esiintyjänä*. Hän kirjoittaa, ettei kuvitteellinen minä ole esityksen seuraajan kannalta kiinnostava, ja kuvitteellinen persoona ei voi aidosti kokea tunteita tai tartuttaa niitä tehokkaasti yleis-

söönsä. Hyppönen korostaa myös kuvitteellisen minän hitautta; yllättävissä käännteissä esittäjän tulee pohtia, miten roolihahmo tilanteessa reagoisi ja tällöin ajoitus kärsii, eikä esiintyjä enää johda tunnelmaa. Hyppönen haastaakin, että kuvitteellinen persoona on varattu pelkureille ja omasta persoonastaan käsin esiintyminen vaatii rohkeutta ja rehellisyyttä. Hyppönen tarjoaa dilemman apuvälineeksi ns. ”skeidasuodattimen” eli kolme kysymystä, joiden avulla pääsee oman persoonansa jäljille: olenko todella tätä mieltä? Puhunko todella näin? Tunnenko todella niitä tunteita, joita esitän tuntevani? (Hyppönen 2005, 70–71.)

Uskon, että elokuvaohjaaja Robert Bresson oli aikoinaan oikeassa kirjoittaessaan: ”Silmämme ja korvamme eivät vaadi uskottavaa henkilöä, vaan henkilöä joka on tosi” (Bresson 1989, 170). Kun esiintyjässä siis peräänkuulutetaan aitoutta, sanoisin, että uskottava ei enää riitä, vaan henkilö on oltava tosi, siis oma itsensä. Kun esiintyjässä peräänkuulutetaan karismaa, on lähes mahdotonta kuvitella, että pelkällä uskottavuudella päästäisiin edes lähelle. Tuottaja Suvi Valkonen-Laine väittääkin, että mikäli ihminen yrittää olla karismaattinen ja hyvä esiintyjä, mennään auttamatta falskiuden puolelle ja samalla jo mahdollisesti olemassa olevat hyvän esiintyjän rippeetkin katoavat yrityksen alle. Monen muun tapaan Valkonen-Laine korostaa tässä esiintyjän aitouden syntyvän kyvystä luottaa siihen, että omana itsenään riittää. (Valkonen-Laine, haastattelu 20.2.2013.)

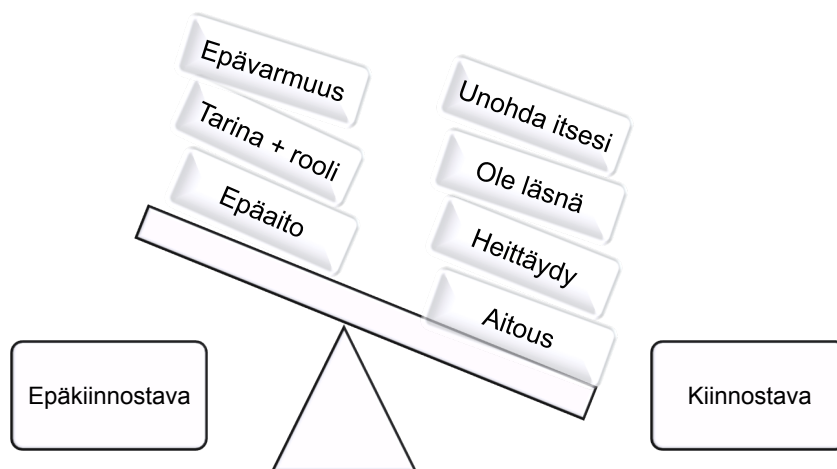
Esiintyjän on oltava myös kiinnostava, ja lähes jokainen karismakeskusteluun osallistunut määritteli myös karismaa eräänlaisena kiinnostavuutena. Kuten Tuomas Summanen kuvaili, yhdenlainen karisma herättää kysymyksiä, jolloin syntyy halu tietää lisää, ja Olli Haikka pohti kuinka karismaattisen henkilön taustalla on valtameri kaikenlaista kiinnostavaa. Max Weber kuvaili karismaa tavallisuudesta poikkeavaksi, ja uskonkin, että juuri se herättää kiinnostuksen; kun yksi monien joukossa eroaa muista, luo rosoisuutta tasaiseen pintaan. Moni haastatteluissa kuvailikin karismaattisessa esiintyjässä olevan särmää, ja kuten ohjaaja Ria Karhila peräänkuulutti: ”Ei se, että on tasainen ja hieno, vaan että sussa on räkää!” (Karhila, haastattelu 8.2.2013).

Televisiossa tuntuu olevan myös eri kiinnostavuuden asteikko. Katsojien ja kanavien näkökulmasta, jotta tv-esiintyjä on kiinnostava, on hänen oltava jo ”joku”. Kun esiintyjä kiinnostaa iltapäivälehtiä ja mediaa ylipäättäen, se tuntuu olevan itseisarvo, riippumatta siitä onko esiintyjässä varsinaista karismaattiselle esiintyjälle ominaista tarttumapintaa.

Tällainen kiinnostavuus ei välttämättä siis enää liity millään muotoa henkilön persoonaan, karismaan tai taitoihin, vaan yksinkertaisesti tunnistettavuuteen ja julkisuusarvoon. Tuntuukin siltä, että vaikka hyvän tv-esiintyjän ominaisuuksia osataan sujuvasti luetella, uudet kyvyt, näiden ominaisuuksien taiturit ja asiansa osaavat siis karismaattiset ja aidot persoonat jäävät kiinnostavuudessa alakynteen, kun tutut julkisuuden kasvot jyräävät tunnistettavuudellaan. Tv-esiintyjän kohdalla on siis ehkäpä paikallaan eritellä kaksi eri kiinnostavuuden tasoa: osittain Tuomas Summasen karismajakoa mukaillen uusi, tuntematon ja kiinnostava, sekä tuttu, turvallinen ja siksi kiinnostava.

Nelosen vastaava tuottaja Tatu Ferchen painottaa, että hyvässä tv-esiintyjässä on kyse paljon muustakin kuin karismasta (Ferchen, haastattelu 15.2.2013). Karisma ei yksin riitä, kuten luvun alussa mainitsin, karisman ja hyvän esiintyjyyden välille ei tule laittaa yhtäläisyysmerkkiä.

Kaikki luetellut hyvän esiintyjän ”hyveet” nivoutuvat mielestäni varsin tiiviisti toisiinsa. Kaikki lähtee omasta itsestä ja lopulta tulisi kuitenkin jossakin määrin unohtaa oma itsensä, jotta voi olla tilanteessa läsnä. Läsnäolo tuntuu vaativan suuremman ripauksen heittäytymistä ja uskallusta, ja tämä tuntuu mahdottomalta ajatukselta, jos henkilö on aavistuksenkin epävarma itsestään. Epävarmuutta kompensoidaan mahdollisesti itsensä ulkopuolisilla asioilla ja oman itsensä kilveksi rakennetuilla tarinoilla, jolloin läsnäolo, eläytyminen ja henkilön aitous ovat vain kaukana tavoittamattomissa. Kun palataan ajatuksen alkuun, mikään ei enää lähdekään omasta itsestä, ja tällainen henkilö jää mielestäni auttamatta ontoksi, itsestään irralliseksi ja täten esiintyjänä epäkiinnostavaksi. Kuten kuviossa 1 havainnollistuu, omasta itsestä kumpuava aitous esiintyjässä on auttamatta kiinnostavampaa kuin epäaitous, joka jää omasta itsestä irralliseksi.

Kuvio 1.

5 Ruutukarisma

5.1 Karismaattinen livenä, karismaattinen ruudussa?

”Ei ole yhtä kuin, että sinulla on karismaa niin tervetuloa televisioon.” Voimakkaan mielipiteensä asiaan sanoo Tuomas Summanen. Hän kertoo oppineensa sen, että vaikka henkilö olisi live-tilanteessa hyvä esiintyjä ja karismaattinen, ei se tarkoita vielä mitään, kun haetaan tv-esiintyjää. Useimmiten tässä kohtaa tuleekin pettymys ja ns. ”live-karisma” ei näyttäydykään ruudussa. (Summanen, haastattelu 20.2.2013.) Tässä kohtaa on syytä tarkentaa, että live-tilanteesta puhuttaessa tutkielmassani viitataan tilanteeseen, jossa sekä kokija että esiintyjä ovat paikalla vuorovaikutuksessa keskenään.

Jotta pettymyksiltä välttyttäisiin, korostuu ¹koekuvauksen merkitys. Haastatteluissa toistui poikkeuksetta sama vastaus: mikäli ei ole aikaisempaa näyttöä tv-esiintymisestä, henkilö koekuvataan aina. Mutta mitä sellaista kamera tallentaa tai jättää tallentamatta, jota me live-tilanteessa havainnoimme tai jätämme havainnoimatta? Mitä eroa on siis ns. live-karismalla ja ruutukarismalla?

Esiintyminen televisiossa eroaa hyvinkin monella tapaa live-esiintymisestä. Paitsi, että kotisohvan ja esiintyjän välillä on tv-ruutu, on välissä myös objektiivinen kamera, studio-akustiikka, mikrofoni, valaistus sekä valitut kuvakulmat ja rajaukset.

Ehkä olennaisin ero live-esiintymisessä ja tv-esiintymisessä on juurikin kamera ja sen läsnäolo. Kameran läsnäoloon tarttui myös ohjaaja Ria Karhila. Hänen mukaansa koskaan ei voi tietää mitä tapahtuu kun kamera tuodaan paikalle. Karhila kertoo monesti kuuluvan lauseen ”Sun pitäis kyllä mennä telkkariin.”, ja samalla kritisoi, että nämä ihmiset harvoin tietävät mitä sanovat. (Karhila, haastattelu 8.2.2013.)

Olennaista on varmasti se, miten esiintyjä itse suhtautuu kameraan, ja miten suhtautuminen vaikuttaa omaan luontevaan olemiseen, mutta tärkeässä roolissa on myös kameran ”suhtautuminen” kohteeseensa, eli mitä kamera teknisenä laitteena tallentaa kohteestaan. Ria Karhila heittääkin ilmoille kysymyksen: valitseeko kamera karisman? (Karhila, haastattelu 8.2.2013).

¹ Koekuvaus on järjestetty tilaisuus, jossa henkilö esiintyy kameralle tuotantotiimin toivomalla tavalla, tarkoituksena testata esiintyjän soveltuvuus kyseiseen tuotantoon.

5.2 Minkä live-hurmio piilottaa, sen kamera paljastaa

Haastatteluissa nousi esille kameran armottomuus. Tuottaja Samuli Norhomaa huomioikin, että kamera tulee lähelle, suorastaan iholle, ja lähikuvissa ja puolilähikuvissa paljastaa kohteestaan huomattavasti enemmän kuin live-tilanne. Samalla kamera myös ikää kuin valitsee katsojan puolesta mitä katsotaan, jolloin katsojana voidaan huomata asioita, joihin ei live-tilanteessa välttämättä kiinnittäisi huomiota. (Norhomaa, haastattelu 14.2.2013.) Kirjassaan *Ammattina Juontaja*, Elina Saksala ottaa kantaa televisioon armottomana mediana ja toteaa sen tuovan suurennuslasin alle pienimmätkin eleet: hidas reagointi, tympeä ilme, haparointi, teennäisyys (Saksala 2012, 174). Arvioisin, että kaikki nämä voisivat saada huomattavasti vähemmän huomiota osakseen jos me havainnoisimme todellista tilannetta emmekä vain suurennettua ja ennalta valittua murto-osaa siitä. Kameran ja television yhdistelmä voidaankin nähdä varsin kärjistäväenä elementtinä.

Sanoisin, että yleisöllä ja kokijalla on tietynlainen etulyöntiasema kummassakin tilanteessa, sekä livenä että tv-ruudulta katsottuna. Live-tilanteessa aistitaan tämä hetki ja tilanne, ja koetaan sekä jaetaan kaikki, mikä paikan päällä on havaittavissa. Televisiosta ja ruudulta nähdään kameran ja ohjaajan valitsemat kuvat todellisuudesta, ja television katsojana pääsemme näkemään esiintyjän äärimmäisen läheltä ja äärimmäisen tarkasti. Siis vaikka live-tilanteessa ollaankin konkreettisesti lähempänä esiintyjää, esiintyjästä nähdään usein kokonaisuus, kun tv-ruudulta näemme yksityiskohtia. Todellisuus näyttäytyy siis toisenlaisena riippuen katsooko esiintyjää livenä vai tv-ruudulta.

Toki jotkut harvat esiintyjät säteilevät ja säilyttävät, jopa kasvattavat karismaansa televisiossa riippumatta siitä, kuinka lähelle kamera viedään. Siinä missä toisille esiintyjille etäisyys yleisöön on eduksi, toisten ihmisten karisma ja esiintyminen tuntuu kestävän lähempääkin tarkastelua, jolloin mahdollisuudet menestyä ruudussa ovat paremmat. Tällaisten esiintyjien kohdalla voidaan mahdollisesti puhua vahvasta ruutukarismasta.

5.3 Vuorovaikutus livenä ja ruudussa

Tärkeä ero live-tilanteen ja television välillä on myös vuorovaikutussuhde katsojaan ja yleisöön. Tatu Ferchen uskoo ruutukarisman liittyvän juuri vuorovaikutussuhteeseen, ja sanookin osan esiintyjistä toimivan hyvin silloin kun yleisön läsnäolo on voimakas, ja esiintyessään ”kuolleelle kameralle” tietty varmuus katoaa, kun palautetta yleisöltä ei

suoranaisesti tule (Ferchen, haastattelu 15.2.2013). Livetilanteessa esiintyjä saa siis palautetta yleisöltään ja molemmat niin esiintyjä kuin yleisökin ovat aktiivisessa roolissa. Tv-ruutua tuijottaessa katsoja on passiivinen vuorovaikutussuhteessa ja näin ollen katsoja ottaa vain vastaan. Kuten Veijo Hietala kirjassaan *Kuvien todellisuus* pohtii, kuva on jo valmiiksi subjektiivinen ja meidän tarvitsee vain ottaa haltuumme meille varattu katsojan paikka kuvan edessä, ja kameran tai taulun kehystetty katse muuttuu omaksi katseeksemme (Hietala 1993, 12).

Hietalan mukaan jonkinasteinen interaktiivisuus on alusta lähtien kuulunut television luonteeseen, ja pyrkimyksenä on luoda vaikutelma, että katsoja ja media elävät ja keskustelevat samassa todellisuudessa ilman kuvaruudun lasiseinää. Tällöin korostuu usein juontajan rooli, sillä juontajille on varattu oikeus puhutella suoraan katsojaa ja puhua suoraan kameralle. Muut esiintyjät joutuvat usein puhuttelemaan katsojaa välikäsien kautta, esimerkiksi haastateltavat katsovat usein ”sivuun” kuvassa näkymättömälle toimittajalle (Hietala 1993, 125–126, 133). Tällöin kamera on ikään kuin huomaamaton, tilannetta seuraava ja tallentava elementti tilassa. Kun mietitään esiintyjän vuorovaikutussuhdetta yleisöön ja myös hänen omaa suhtautumistaan kameraan, sanoisin, että juontajien ja välikäsien kautta yleisöä puhuttelevien esiintyjien välillä suurin ero on, että toisen tulee erikseen ottaa kamera huomioon ja toisen tulisi osittain unohtaa kameran läsnäolo.

Näkisin, että juontajalle tilanne on haasteellisin, sillä juontajan on oltava läsnä paitsi live-tilanteessa myös tv-katsojan todellisuudessa. Hänen on siis eläydyttävä sekä paikkaan ja tunnelmaan jossa hän on, ja samalla luotava ja siirrettävä tunnelma myös kotikatsomoon; siis ajatustasolla oltava läsnä kahdessa todellisuudessa samaan aikaan kuitenkin säilyttäen oman luontevan tyylinsä ja intensiteettinsä kuitenkin miettimättä liikaa, jotta karisma säilyy paitsi paikan päällä myös lähikuvassa ruudulla. Hengästyttävää, eikö totta? Tuomas Summanen ohimennen mainitseekin haastattelussaan hyvien ja karismaattisten juontajien löytämisen tuntuvan joskus jopa mahdottomalta (Summanen, haastattelu 20.2.2013).

Ruutukarisman haastetta, siis karisman aistimista ruudun läpi pohti myös Simo Järvinen tutkiessaan näyttelijän karismaa. Hän väittää, että mikäli karisma on pitkälti läsnäoloa, sen potentiaalinen kyky ilmentyä kasvaa livetilanteessa. Hän arvioi karisman kokemisen ja ilmenemisen olevan niin luomuhenkinen prosessi, että se aitona kokemuksena vaatii ”aidon tilanteen” ja kokemuksen tekninen aikaansaanti ei kosketa aidon veroisesti. (Järvinen 2008, 84.) Tutkielmani kannalta kiinnostavaa onkin kysyä onko

kuvan luoma todellisuus sama kuin todellisuus itsessään, siis onko mahdollista siirtää olemassa olevaa karismaa kuvaruudulle?

5.4 Teorioita kuvien todellisuudesta

Kun pohditaan mitä kamera tekee paitsi todellisuudelle myös esiintyjälle ja karismalle, on mielenkiintoista ottaa katse historiaan valokuvan ja elokuvan tutkijoihin.

Ranskalainen elokuva-arvostelija André Bazin vertaili aikoinaan maalaustaidetta ja valokuvataidetta. Hänen mukaansa valokuva mullisti ajattelun kuvan todellisuudesta. Siinä missä taitavinkin maalari koetti jäljitellä todellisuutta, oli lopputulos vain illuusio johtuen taiteilijan väistämättömästä subjektiivisuudesta. Kuva oli epäuskottava ihmisen läsnäolon vuoksi. Valokuva syrjäyttikin barokin, vaikkei pitkään pystynyt maalaustaitteen tavoin jäljittelemään värejä. Syy löytyykin psykologisesta seikasta; kun todellisuutta jäljittää mekaaninen laite, on ihmisen läsnäolo poissuljettu. Ratkaisu todellisuuden jäljentämiseen ei Bazinin mielestä ollut siis tuloksessa vaan syntyvässä. Ensimmäistä kertaa todellisuuden ja sen jäljitelmän välillä ei ollut muuta kuin toinen esine ilman ihmisen luovaa väliintuloa. Valokuvauksen voima on siis sen objektiivisuudessa, mikä selittää myös sen miksi linssiryhmää, joka muodostaa ihmissilmää korvaavan kameran silmän, sanotaan juuri ”objektiiviksi.” (Bazin 1990, 15–16.)

Modernin elokuvan keskeinen vaikuttaja Robert Bresson tutki elokuvaa, ja väitti silmämme olevan liian ajatteleva ja älykäs, ja puhuikin kahdesta eri todellisuudesta. Bresson tosin vei ajatusta pidemmälle ja havaitsi näiden kahden eri todellisuuden synnyttämän ongelman:

”1) Kameran sellaisenaan tallentama raaka todellisuus; 2) Se mitä nimitämme todelliseksi ja näemme muistimme ja virhearviointien vääristämänä. Ongelma. Saada katsoja näkemään se minkä itse näet sellaisen koneen välityksellä joka ei näe asiaa niin kuin itse sen näet. Ja saada yleisö kuulemaan se minkä itse kuulet sellaisen koneen välityksellä joka ei kuule niin kuin itse kuulet.” (Bresson 1989, 155.)

Bresson on tarttunut oman tutkielmani kannalta olennaiseen seikkaan: ”miten saada katsoja näkemään se minkä itse näet sellaisen koneen välityksellä joka ei näe asiaa niin kuin itse sen näet”, siis miten saada live-tilanteessa varsin toimiva ja karismaattinen esiintyjä toimimaan samalla tavoin myös kameran tallentamana ruudussa. Bressonin ja Bazinin teorioita vertailemalla voisikin sanoa, että optimaalisin tilanne olisi voida yhdistää yhteen kameran tallentama kuva sekä maalarin subjektiivinen kokemus. Siis

tutkielmani näkökulmasta ”maalata” kameran tallentamaan kuvaan paikan päällä olevan kokijan kokemus.

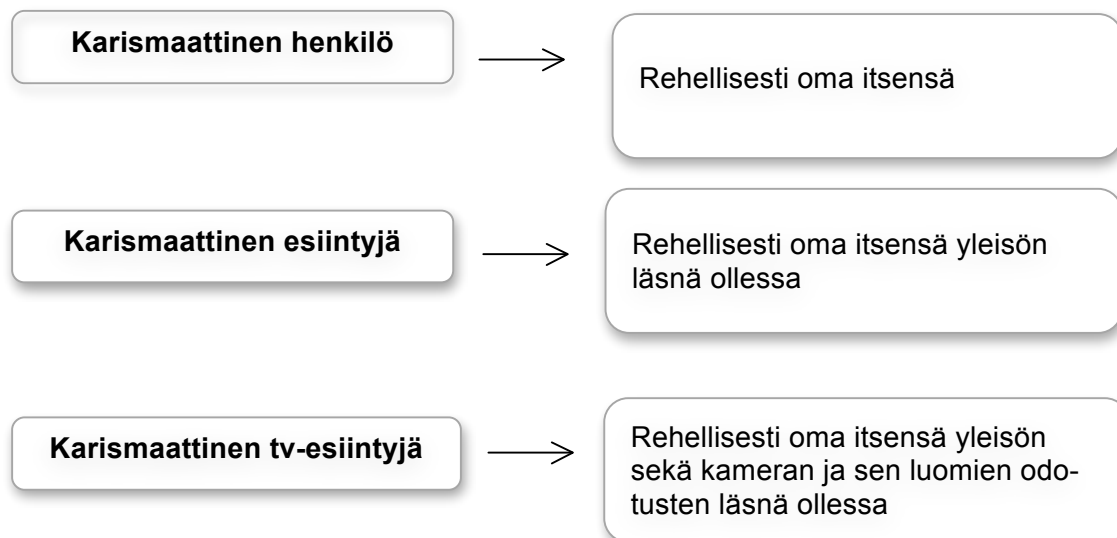
On siis lähes kiistatonta, että jotakin tapahtuu kun kamera käy, jotakin muuttuu kun todellisuus siirtyy kameran kautta tv-ruudulle. Asia tuntuu lähes mystiikalta ja kiinnostavaa onkin, onko suurin syy kylmässä mekaniikassa, ihmisen suhtautumisessa kameran läsnäoloon, vai siitä, että televisioruudulle on mahdollista välittää vain pala todellisuutta.

Haaste ns. ”nähdyn todellisuuden siirtämisestä” ruutuun siirtyy Bressonin näkökulmasta katsottuna tv-ohjelmien tekijöille. Tuottaja Suvi Valkonen-Laine sanookin, että ohjelman tekijänä hänen tärkein pyrkimyksensä on esiintyjien kohdalla saada ne asiat, joihin hän itse on ihastunut esiintyjissä, näkymään myös ruudussa (Valkonen-Laine, haastattelu 20.2.2013). Asia ei siis yksinkertaisuudessaan tunnu toimivan vain painamalla reknappulaa, vaan on oivallettava keinot, jotka tuovat esiintyjän oikealla tapaa esille ja olemassa olevan, tallentamattomassa todellisuudessa havaittavan karisman näkyväksi myös ruutuun. Koska kameran tallentamaan kuvaan esiintyjästä on vaikea vaikuttaa, näkisin tv-ohjelmien tekijöiden tehtävän liittyvän esiintyjän ja kameran väliseen suhteeseen, ja vielä tätäkin tärkeämpänä television tekijöiden tulisi nähdä itsensä tässä suhteessa aktiivisena osapuolena eikä jättää esiintyjää yksin.

5.5 Mystiikkaa ja sattumaa?

Miten saada katsoja ”näkemään se minkä itse näet sellaisen koneen välityksellä joka ei näe asiaa niin kuin itse sen näet”, siis miten saada asiat, joista itse vaikuttuu, näkymään myös ruudussa, vai onko se ylipäättään mahdollista? Tuomas Summanen epäilee, että on täysin sattumaa, kuka karismaattisista, hyvistä esiintyjistä lopulta toimii ruudussa ja kuka ei. Olli Haikka väittää ilmiön olevan mystiikkaa. Sitä se ehkä onkin, ja ohjaaja Ria Karhila summaa, että ”Jos me tiedettäis mikä se salaisuus on, niin meidän oltais tehty jo kauan niitä miljoonayleisöjä.” Toki on otettava huomioon, ettei yksin karismaattinen esiintyjä tee hyvää ohjelmaa, mutta kuten Yleisradion tilaaja Ari Ylä-Anttila sanoo, hyvät kasvot ovat yhtä tärkeitä kuin hyvät ohjelmat, ja ideaalilanteessa nämä kaksi yhdistyvät (Saksala 2012, 50).

Yhteenvedona ja havainnollistavana elementtinä henkilön karismaan, esiintyjän karismaan ja tv-esiintyjän karismaan esitän seuraavanlaisen kuvion:

Kuvio 2.

Tämä on jokseenkin yksinkertaistettu ajatusmalli karisman eri ilmenemisyhteyksistä. Yhtälö on karisman havaitsemisen kannalta henkilölähtöinen, ja näin ollen sulkee ulkopuolelleen kameran teknisenä välineenä, mutta ottaa huomioon yksilön suhtautumisen kameraa kohtaan. Sinällään yhtälö on sidoksissa seuraavassa luvussa pohdittavaan lokaalisen karismaan, sillä yhtälö jakaa karisman eri tilanteissa havaittaviksi.

6 Lokaalinen karisma – avain ruutukarisman mystiikkaan?

Mikäli karisma tulisi jakaa karismaan tallentamattomassa todellisuudessa ja karismaan tallennetussa todellisuudessa, (yksinkertaisemmin live-karismaan ja ruutukarismaan) herää mieleen kysymys, jota myös Maija-Riitta Ollila pohtii, onko karisma yleispätevää vai paikallista? Ollila väittää, että nykyään karismaa pidetään tavallisesti lokaalisena, ja enää harvat kuvittelevat löytyvän ihmisiä, jotka huokuvat karismaa kaikissa viestintäympäristöissä (Ollila 2005, 89.)

6.1 Karismaa oikeassa paikassa

”Epäonnistunut asia voi olla onnistunut, jos vaihdat sen paikkaa” (Bresson 1989, 143.) Vaikka mietelmän varsinainen asiayhteys ei kirjoituksessa selviäkään, tuo se esiin mahdollisesti tärkeimmän seikan, kun pohditaan lokaalista karismaa: kun henkilön ka-

rismaa ei havaita yhdessä tilanteessa, ei se välttämättä tarkoita, että karisma ei voisi tulla esiin toisessa.

Selkeä esimerkki tässä kohtaa lienee esimerkiksi radiopersonat, ja tuottaja Jasmine Patrakka puhuukin erikseen radiokarismasta, siis radioon lokalisoidusta karismasta (Patrikka, haastattelu 8.2.2013). Televisioon verrattuna radio pudottaa pois kuvan ja samalla esiintyjän kehollisen viestinnän. Tällöin esiintyjää arvioidaan puheen sisällön ja äänen perusteella, ja esimerkiksi henkilön suhtautuminen omaan kehoonsa ei enää ole merkittävässä asemassa.

”Silmä on (yleensä) pinnallinen, korva syvälinen ja luova. Veturin vihellys painaa meihin näkymän kokonaisesta asemasta.”(Bresson 1989, 156). Bressonin mietelmä kuvaa mielestäni hyvin sitä, kuinka radiota kuunnellessa mieliimme piirtyy eheä mielikuva henkilöstä, ja pelkän äänen perusteella voimme mieltää henkilön karismaattiseksi. Jos sama henkilö hyppääkin radiosta televisioon, saattaa käydä klassisesti niin, ettei karismaa koeta. Patrikka toteaaakin, että monen radiojuontajan kohdalla tätä on kokeiltu ja harvoin menestyksekkäästi (Patrikka, haastattelu 8.2.2013). Karisma siis epäonnistuu televisiossa, mutta onnistuu radiossa. Kyynisemmät voisivat tässä kohtaa kysyä, voiko radiossa syntyä ”aitoa” karismaa, sillä äänen synnyttämä mielikuva äänen takana olevasta henkilöstä voi olla täysin ristiriidassa todellisuuden kanssa. Koska karisma on toisen henkilön kokemus ja mielikuva karismaattisesta henkilöstä, vastakysymyksenä esittäisinkin: tarvitsemmeko näköhavaintoa havaitaksemme karisman?

Haastatteluissa kävimme lyhyesti läpi ohjelmien casting-vaihetta. Castingilla tässä yhteydessä tarkoitetaan prosessia, joka käydään kun tv-ohjelmiin haetaan ohjelman vakioesiintyjä. Sanakirjan mukaan englanninkielen sanalla *cast* on monta käyttötarkoitusta, mm. valaa, valos, muotti, jakaa, ja roolijako. *Casting* voi puolestaan tarkoittaa valamista, osajakoa sekä roolijakoa. Kun pohditaan kuka esiintyjä sopii mihinkin televisio-ohjelmaan, voi sanan *cast* alkuperää mukaillen ajatella kuka sopii ohjelman muottiin, sopii kuin valettu.

Kysyin jokaiselta haastateltavaltaani mistä televisio-ohjelmien castingissa lähdetään liikkeelle. Vastaus oli lähes yksioikoinen; ensimmäisenä lähdetään liikkeelle ohjelman ideasta, ohjelman tarpeista, kohdeyleisöstä sekä ohjelmapaikasta ja kanavasta, ja näiden perusteella mietitään henkilöä ja esiintyjää, joka sopii ohjelman henkeen. Mainittakoon vielä, että esiintyjä mietittäessä lähdetään aina liikkeelle jo olemassa olevista ”nimistä”, siis tutuista tv-kasvoista.

Tuomas Summanen pohtii sitä, onko tämä kuitenkaan paras tie onneen. Hän itse yhä enemmässä määrin pyrkii lähtemään liikkeelle henkilöstä tai henkilöistä, ja sitä kautta miettii mitä kyseisen henkilön tai kyseisten henkilöiden ympärille voisi rakentaa. Lähestymistapa on siis päinvastainen.

Haastattelujen pohjalta voi todeta, että useimmin lähestytään siis ohjelma edellä: on tietynlainen ohjelma ja siihen tarvitaan esiintyjä, karkeasti sanottuna esiintyjä sijoitetaan ohjelmaan, sanaa *cast* mukaillen esiintyjä istutetaan jo valmiiksi valettuun ohjelman muottiin. Vähemmän käytetty tapa on esiintyjälähtöinen; on hyvä karismaattinen henkilö, minkälainen ohjelma hänen ympärilleen tulisi rakentaa? Kehitetään ympäristö ja konsepti, johon juuri tämä henkilö sopii. Valmis muotti on siis henkilö, jonka ympärille valetaan itse ohjelma.

Lokaalisen karisman kannalta castingien ongelma saattaa olla siinä, että keskityttäessä yhden ja tietyn ohjelman tarpeisiin monet karismaattiset esiintyjät saattavat jäädä huomaamatta kun lokaatio on väärä. Sen sijaan, että laiskasti ajatellaan ”äh, ei toimi ruudussa”, vaihdetaankin lähestymistapaa ja nähdään myös mahdollisuudet: miksi tämän henkilön karisma ei tule esiin ruudussa ja miten me saisimme karisman ruutuun? Tällöin olisikin fiksua kehittää henkilön ympärille konsepti eikä yrittää survoa henkilöä muottiin, ja todeta, ettei toimi. Kuten Tuomas Summanen ehdottaa: mikäli henkilössä on poikkeuksellista karismaa, ”tehdään sille esiintyjälle ympäristö, jossa sen on helppo operoida ja se on tarpeeksi omalla vahvuusalueellaan” (Summanen, haastattelu 20.2.2013). Tällöin voidaan saada hyviä lopputuloksia, ja paitsi, että se palvelee television tekijöitä, palvelee se samalla myös karismaa.

Summanen jatkaa, että jopa tärkeämpää kuin itse karisman löytäminen on se, mitä karismalle tehdään. Samaan hengenvetoon hän harmittelee, että Suomessa kun vahva karisma havaitaan, ja se toimii myös ruudussa, sen sijaan, että tarkkaan mietitään mihin tämä karisma kannattaa sijoittaa, se muilutetaan tyhjäksi joka mediassa, jolloin karisma alkaa kääntyä itseään vastaan. (Summanen, haastattelu 20.2.2013.)

Ongelma piileekin mahdollisesti siinä, että harvan esiintyjän karisma on yhtä vahva paikasta ja tilanteesta riippumatta. Jotkut esiintyjät saattavat toki olla karismaattisia lukuisissa tilanteissa ja yhteyksissä, mutta kannattaako silti lähteä joka paikkaan?

Karisma määritellesä nousi vahvasti esiin kunnioitus, ja esiintyjänä henkilön kunnioitus voi helposti karista, kun esiintyjästä tulee ns. ”joka paikan höylä”. Mikäli karismaat-

tiset esiintyjät sijoitetaan tarkoin juuri heille sopiviin ohjelmiin, heidän karismansa kestää katsomista ja heidän työuransa on mahdollisesti pitkäkestoisempi. Oman alueensa hallitsija on varmasti pitkällä aikajänteellä kiinnostavampi kuin ”joka paikan höylä”. Jos esiintyjän karismaa muilutetaan ympäriinsä, lopulta, vaikka karisma olisikin vahva, ainoa mitä esiintyjä ohjelmalle antaa on tutut kasvot ja samat jutut. Kuten Summanen mainitsi, karisma alkaa kääntyä itseään vastaan ja katsojaa alkaa ärsyttää (Summanen, haastattelu 20.2.2013).

Niin upeaa kun karisman kokeminen onkin, uskon, että sen hekuma perustuu osin myös harvinaisuudelle. Kuten Max Weber asiaa kuvaili, karismaattisen henkilön vaikutusvalta perustuu johonkin heillä olevaan arkipäivän ylittävään ominaisuuteen (”etwas ausseralltägliches” – jotain harvasepäiväistä.) (Weber 1987, 47.) Kun karisman kokemisesta tulee ”harvasepäiväistä”, ja sama karismaattinen henkilö näkyy ja kuuluu monessa eri paikassa, on pohtimisen arvoista, voiko karisma kulua? Tässäkin mielessä karisman lokalisointi on hyvä ottaa huomioon. Vaikka esiintyjä ja karisma sopisikin melkein ohjelmaan kuin ohjelmaan, kun kyse on nimenomaan tv-esiintyjästä, onko karismalle edullista tulla sijoitetuksi moneen eri lokaatioon.

Voitaisiinko siis ruutukarisman mystiikkaa lopulta ruveta avaamaan sillä, mihin karismaa sijoitetaan ja ennen kaikkea miten karismaa lähestytään?

7 Muita huomiota

Tässä luvussa tutkielma nostaa esiin karisman, esiintyjän karisman ja tv-esiintyjän karisman kannalta mielenkiintoisen seikan; sukupuolittuneen karisman. Se on jo itsessään monitasoinen ja ennemminkin kokonaisen tutkielman laajuinen aihe, ja juuri siksi ehdottomasti lyhyen katsauksen ja pohdinnan arvoinen - jopa siinä määrin, että aiheen käsittelemättä jättäminen tuntuisi jättävän kokonaisuuden puutteelliseksi.

7.1 Karismaattisia miehiä – kauniita naisia

Kuten aikaisemmin tutkielmassa, Maija-Riitta Ollila kertoo monien pitävän karismaattisina lähtökohtaisesti miehiä, ja samalla hän mainitseekin kuulleen erään miespuolisen keskustelijan huudahtaneen: ”Voiko nainen olla karismaattinen?”(Ollila 2005, 118.) Karisman liittäminen ensisijaisesti mieheen voi johtua osin fysiologiasta. Jorma Palo kirjassaan *Kun vallanpitäjät vilustuvat*, puhuu karisman ulkoisista tunnusmerkeistä. Hän

viittaa kuuluisiin karismaattisiin johtajiin kuten Venäjän entiseen presidenttiin Boris Jeltsiniin, Saksan entiseen liittokansleri Helmut Kohliin ja Suomen presidentti Mauno Kivistoon tai Martti Ahtisaareen, jotka ovat kaikki olleet isokokoisia miehiä. Hän puhuu myös äänensävyistä ja -korkeudesta, ja kertoo sanottaneen, että naisten karisma on sitä suurempi, mitä matalammalla äänellä he puhuvat. (Palo 2001, 95–96.) Karisma tuntuu suosivan tässä kohtaa miehiä, ja nopeasti tulkittuna nainen, joka omaa miehiä ominaisuuksia pääsee lähemmäs karismaa.

Maskuliinisia piirteitä tai ominaisuuksia omaavia naisia näkee kyllä esimerkiksi politiikassa, ja liika naisellisuus voi tässä yhteydessä tehdä jopa hallaa, mutta televisiossa naisten naisellisuus ja kauneus tuntuu olevan arvossaan, ehkä turhankin paljon. Televisio välineenä korostaa ulkoisia asioita, sillä silmä on pinnallinen. Televisiossa ulkoiset asiat menevät joskus jopa asian edelle, eli lopulta katsoja muistaa ulkoiset elementit eikä puheen sisältöä (Saksala 2012, 173).

Moni haastateltavista myöntää television olevan armoton varsinkin naisesiintyjälle. Vaikka osaamista löytyy ja suhtautuminen omaan itseensä huokuu ulospäin karismana, ei ruutupaikkaa löydy, mikäli ulkonäkö ei täytä tiettyjä standardeja. Olli Haikka erottelisi tässä kohtaa television viihde- ja asiapuolen. Kauneuden ja ulkonäön ihannoiti näkyy etenkin viihdepuolella kun taas asiapuolella sillä ei niinkään ole merkitystä. (Haikka, haastattelu 7.2.2013.)

Olli Haikka myöntää uransa alussa tyytyneen esiintyjän ulkonäköön: ”Toi hyvännäköinen mimmi tänne vaan”, ja samalla kertoo oppineensa tietynlaisen tyhjyyden esiintyjässä, ja nykyisin korostaakin etsivänsä originaliteettia ja osaamista. (Haikka, haastattelu 7.2.2013.) Tuomas Summanen komppaa ajatusta ja samalla kritisoi esiintyjävalinnan perustumista ulkoisiin avuihin. Summanen myöntää miellyttävän ulkoasun olevan plussaa, mutta lähtökohtana huono. Sarkastisesti hän toteaa pelkän ulkonäkökeskeisten valintojen toimivan pressikuvissa, mutta lässähtävän viimeistään siinä kohtaa kun esiintyjä avaa suunsa (Summanen, haastattelu 20.2.2013.)

Tuottaja Jasmine Patrakka nauraa kuitenkin näyttävillä misseille yhä avautuvan jos jonkinlaisia juontajapestejä, vaikka ilman missi-statusta samaiset henkilöt eivät selviäisi läpi yhdenkään koekuvauksen (Patrikka, haastattelu 8.2.2013). Vaikutus perustuu siis ulkonäölle, ei karismalle, mutta kumpi voittaa mittelön kun haetaan tv-esiintyjää? Koska televisiossa tuntuu osin pätevän hieman eri ”karisman” lait, lausahdus ”Ken on heistä kaikkein kaunein” voi olla joissakin tapauksissa harmittavan lähellä totuutta.

Vaikka ulkoiset ominaisuudet merkitsevät, kun arvioidaan karismaa, on mielestäni täysin eri asia puhua estetiikasta ja kauneudesta. Karisma ei mielestäni vaadi kauneutta, televisio tuntuu vaativan. Tosin televisiossa esiintyvä mies voi olla yllättävänkin rujo, mikäli karisma kantaa. Tämän mielipiteen jakoi lähes jokainen haastateltavani ja Jasmine Patrakka totesikin tyhjentävästi ”Televisiossa miesten rumuutta sietää paremmin” (Patrikka, haastattelu 8.2.2013). Maija-Riitta Ollilan puhuu junttikarismasta, ja hänen mielestään mies voi olla mahakas, junttimainen hahmo varsin alkukantaisilla käytösta-voillaan ja mielipiteillään, kun taas nainen ei tähän rooliin sovi, tai ei ainakaan samoilla ominaisuuksilla mielletä karismaattiseksi (Ollila 2004, 115–116).

Kun ajatellaan televisio-esiintyjään kohdistuvia vaatimuksia, tuntuu siltä, että se mikä miehille on karisman kannalta eduksi, on naiselle haitaksi. Pitkä, harteikas mies kerryttää charmia ja karismaansa mitä enemmän ikää kertyy. Maija-Riitta Ollila toteaa kulttuurissamme kauniin naisen tunnusmerkkejä olevan nuoruus, siro ja laihuus, ja täten pitkä, harteikas nainen ei istu vaatimukseen, ja jossakin kohtaa ikä tuntuu muodostuvan esteeksi vaikka siro, viehättävä ja karismaattinen nainen olisikin. Olli Haikka mainitsee Etelä-Euroopassa keski-ikäisten charmanttien miesjuontajien rinnalla keikistelevän parikymppisiä kilometrisääriä (Haikka, haastattelu 7.2.2013). Ajatellapa tilanne päinvastoin, miksi ei? Aivan samalla tavalla karisma tuntuu voimistuvan iän karttuessa riippumatta siitä onko henkilö mies vai nainen. Karisma ei siis mielestäni ole sukupuolitun- nutta, vaan odotukset ovat erilaiset miehelle ja naiselle, etenkin kun karismaattisen henkilön tulee ns. ”kestää katsetta”.

Ria Karhila monen muun tapaan huomauttaa, ettei naisen ja miehen välinen erottelu rajoitu ainoastaan mediaan vaan yhteiskuntaan ylipäätään. Televisiossa esiintyviä naisia arvostellaan useammalla asteikoilla ja Karhila kertookin ajoittain yrittävänsä tietoi- sesti olla arvostelevalle silmällä samalla tapaa tyly miehelle kuin naiselle. (Karhila, haastattelu 8.2.2013.) Samuli Norhomaa epäilee naisissa olevan enemmän ulottuvuuksia, jolloin mediassa esiintyviin naisiin kohdistuva arvostelukin on monitasoisempaa (Norhomaa, haastattelu 14.2.2013). Suvi Valkonen summaa naisesiintyjiin kohdistuvan visuaalisten kauneusvaatimusten luomat paineet ja kertoo, että etenkin naisjuontajien kohdalla pyrkimyksenä on, että naisjuontajan on oltava täydellisesti parhaimmillaan, jotta hänen olonsa on mahdollisimman mukava, sillä arvostelua ja kritiikkiä satelee joka tapauksessa (Valkonen, haastattelu 20.2.2013).

Tällaiset odotukset ja arvostelu ovat omiaan himmentämään naisesiintyjissä jo olevaa karismaa, sillä kuten jo moneen otteeseen on todettu, mikäli henkilö on liian tietoinen

itsestään tai kompastuu ajattelemaan itseään muiden kautta, läsnäolo ja aitous kärsivät ja täten kärsii myös karisma. Karismaa ja etenkin karismaa ruudussa pohdittaessa voidaan kiittää kysyä, missä määrin karismaan liitettävät fyysiset ominaisuudet ja esiintymiseen kohdistuvat odotukset suosivat miehiä.

8 Pohdinta

Tutkielmani lähti liikkeelle ajatuksesta, että karisma on jotakin, mitä ei ajattele aktiivisesti, mutta jonka jokainen on kokenut. Karisman pohdinta tuntuu usein tyssäävän siihen hetkeen kun tuntee saavansa karisman syvimmästä olemuksesta otteen ja samalla tajuaa, ettei ajatusta voi saada loppuun, sillä aihe on kovin monisyinen, lähes loputon ”jossien” ja ”muttien” suo. Olinkin lopulta yllättyneet aiheen monitasoisuudesta, sillä aloittaessani tutkielmaa, en aavistanut, kuinka montaa osa-aluetta työni tulisi lopulta käsittelemään. Karismapohdinta ajautuu helposti ja varsin perustellusti jopa filosofisiin ajatuskulkuihin, ja jotta karismaa käsitteenä voi alkaa ymmärtää, vaatii se kovin monen muunkin osa-alueen ymmärrystä. Uskon, että tämä on yksi syy siihen, miksi moni meistä tyytyy varsin pelkistettyyn ja osin laiskaan käsitykseen karismasta.

Tutkielman alussa oma karismakäsitykseni oli jokseenkin ehdoton. Ymmärsin karisman synnynnäisenä ominaisuutena ja näin karisman ja ihmisen välisen suhteen täysin passiivisena siinä mielessä, ettei ihminen voi kehittää itseään suhteessa karismaan. Tällä tarkoitan, että erotin karisman täysin omakseen, muista riippumattomaksi asiaksi. Nyt ymmärrän, että karismaan liitettävät ominaisuudet, kuten esimerkiksi läsnäolo, varmuus itsestä ja avoimuus, siis asiat, joita ihminen voi itsessään kehittää, ovat samalla asioita, jotka kehittyessään vahvistavat myös karismaa. Uskon edelleen, että karisma joko on tai ei ole ihmisessä, mutta on olemassa muita ulkoisia tekijöitä, jotka joko vahvistavat tai heikentävät olemassa olevaa karismaa.

Haastatteluissa käydyt keskustelut vahvistivat päätökseni tutkielmani aiheesta. Moni haastatteluista olisi vaivatta voinut johtaa huomattavasti pidempiin keskusteluihin aiheesta, sillä aiheeseen tartuttiin intohimoisesti vahvoillakin mielipiteillä. Haastattelujen päätteeksi moni kertoikin havahtuneensa ensimmäistä kertaa varsinaisesti pohtimaan ja erittelemään asiaa, jolla kuitenkin on oma merkityksensä heidän työssään.

Jokainen haastateltavistani uskalsi sanoa luottavansa omaan karismavaistoonsa. Ottaen huomioon, että jokainen heistä on mukana osin päättämässä, minkälaisia esiintyjä

me televisioruuduiltamme katsomme, jokainen heistä määrittelee karismaa kuitenkin omalla tavallaan. Pyrkimys on löytää karismaattisia hyviä tv-esiintyjä, mutta etsivätkö he lopulta samaa asiaa? Tämä kysymys on juuri tutkielmani ytimessä: kun kukaan ei ole absoluuttisen oikeassa, olemme kaikki henkilökohtaisine kokemuksinemme ikään kuin asiantuntijoita. Karisman nähdäänkin olevan toisen henkilön kokemus karismaattisesta ihmisestä, jolloin karisma jokaisen henkilökohtaisena kokemuksena on mittaamaton ilmiö. Tutkielmani kannalta mielenkiintoinen ajatus onkin se, että mikäli karisma pystyttäisiin mittaamaan ja ilmentämään, mitä ja keitä näkyisi televisiomme kuvaruudulla.

Poikkeuksetta uskotaan, että ikä ja elämäkokemus vahvistavat karismaa. Ajatus tuntuu varsin loogiselta, sillä vuosi vuodelta ihminen on elänyt itsensä kanssa pidempään ja näin ollen ollen tuntee itsensä paremmin ja alkaa ymmärtää sitä kuka hän on, ja ollakseen karismaattinen, myös viihtyy siinä, mitä hän on. Kuten tutkielmassa on selvinnyt, jotta voi olla karismaattinen henkilö, karismaattinen esiintyjä tai karismaattinen tv-esiintyjä, on jotakin olennaista ymmärrettävä ihmisen olemisesta omassa itsessään ja vuorovaikutuksesta ympäröivän maailman kanssa. Tällaisen ymmärryksen on luonnollista kehittyä vuosien myötä.

Karisman voisi kuitenkin ajatella olevan vahva myös pienessä lapsessa; lapsi ei ymmärrä miettiä tai tiedostaa liiaksi itseään, ja lapsi yksinkertaisesti on juuri sitä mitä hän on. Kun ymmärrys vuosien mittaan kasvaa, eksytään usein kauaskin. On toki asiaan kuuluvaa, että ihminen etsii itseään ja kokeilee erilaisia rooleja elämänsä varrella oppiakseen yksinkertaisesti tuntemaan itsensä. Nuorien ihmisten karisman voisi täten sanoa olevan enemmän lokaalista, ja karismasta nähdään ikään kuin väläyksiä tilanteissa ja paikoissa, joissa henkilö pystyy olemaan oma itsensä eikä tiedostamattomasti peitä olemassa olevaa karismaansa roolien taakse suojellakseen itseään ja samalla piilottaen oman karismansa. Maija-Riitta Ollila kirjoittaakin: ”Nuorelle ihmiselle jäljittely on hyväksyttävä ja tyypillinen olemisen tapa: oman sisimmän ilmaisu on kehittymässä. Jos ihminen kypsässäkin iässä on pelkkä trendien haistaja, hän voi unohtaa karismahaa-veet.” (Ollila, 2005, 119.) Siis jos etsii itseään muista, matkii ja jäljittelee oivaltamisen sijaan, on mahdotonta olla karismaattinen. Yhdysvaltalainen elämäntapakouluttaja Mike Robbins onkin siteerannut näytelmäkirjailija Oscar Wildea nimetessään kirjansa osuvasti: ”Be yourself, everyone else is already taken” (Robbins, 2009.)

Vaikka on luonnollista, että ihminen roolittaa itsensä elämänsä eri tilanteissa, karisman kannalta persoonan ydin tulisi kuitenkin säilyä. Kun ihminen roolittaa itsensä oman itsensä ulkopuolelle, mennään karisman kannalta pahasti vikaan. Väitänkin, että henkilöt, joiden karisma kantaa lähes tilanteesta riippumatta, ovat usein vanhempia henkilöitä. Heidän elämänsä eri roolit ovat elämäkokemuksen myötä yhä lähempänä toisiaan ja näin ollen myös lähellä minuuden ydintä, jossa asuu myös karisma.

Ironista onkin se, ettei televisiossa liiemmin näe vanhempia esiintyjä, etenkin viihdepuolella. Sen sijaan televisiossa näkee paljon nuoria esiintyjä, jotka piiloutuvat erinäisten roolien taakse kun rohkeus ja luotto omana itsenään olemiseen ei riitä. Siksi on sääli, että kun karisma vihdoinkin olisi elettyjen vuosien myötä terästytynyt, on joidenkin mittapuiden mukaan jo liian vanha televisioon.

Kuten haastatteluissa todettiin, kamera on armoton kun mennään todella lähelle. Lähiokuva paljastaa pienimmätkin eleet, ilmeet ja katseen harhailut. Kameran tallentama kuva kiinnittää katsojina huomiomme yksityiskohtiin, jolloin paitsi huomaamme asioita, joihin emme live-tilanteessa kiinnittäisi lainkaan huomiota, saatamme myös yksityiskohtiin keskittyessämme jättää havainnoimatta jotakin olennaista – jopa kokonaisen karisman. Kuten Elina Saksala kirjoittaa kirjassaan *Ammattina juontaja*, televisio välineenä korostaa ulkoisia asioita, sillä silmä on pinnallinen, ja televisiossa ulkoiset asiat menevät joskus jopa asian edelle (Saksala 2012, 173).

Lähikuvat päästävät katsojan ehkä turhankin lähelle ja kannustavat katsojaa kiinnittämään pieniin asioihin huomiota. Katsojina meistä tulee helposti arvostelijoita ja pinnallisen kriittisiä, jolloin emme lähtökohtaisesti ole vastaanottavaisia karisman kokijoita. Kuvitellapa live-tilanne, jossa esityksen ajan kiikaroisimme esiintyjästä pieniä yksityiskohtia; helposti oma havainnointi on rajoittunutta ja karismaa ei koeta vaikka se olisikin silmiemme edessä. Toki löytyvät ne harvat henkilöt ja esiintyjät, joiden karisma kestää lähempääkin tarkastelua, ja heidän kohdallaan puhuisin poikkeuksellisen vahvasta karismasta ja ruutukarismasta.

Uskoisin, että kokonaisuus on se mikä viime kädessä merkitsee, ja samalla se on asia, jota kamera ei voi täysin tallentaa. Todellisen karisman kannalta pohdittuna, onko television paljastamilla asioilla mitään merkitystä, jos karisma kuitenkin säilyy live-tilanteessa? Kumpaan vaakakuppi kallistuu; onko niin, ettei joissakin live-tilanteissa henkilöissä yksinkertaisesti ole karismaa kun he esiintyvät televisiossa vai onko

kuitenkin niin, että karisma löytyy, mutta television ruudulle tuotu kameran rajaama kuva todellisuudesta ei anna katsojalle olosuhteita havainnoida sitä.

Syy voi hyvin yksinkertaisesti olla siinä, ettei karismaa ole, mutta lokaalisen karisman näkökulmasta kyse voi olla myös karisman virheellisessä sijoittelussa. Paitsi, että karismaa voidaan onnistuneesti lokalisoida eri medioiden välillä, voi karisman sijoittelu tapahtua ”tiheämminkin” saman median sisällä; siis minkälainen karisma ja esiintyjä sopii mihinkin ohjelmaan. Haluaisinkin haastaa television tekijöitä lähestymään karismaa ja samalla casting-prosessia useammin eri näkökulmasta. Sen sijaan, että aloitetaan ohjelmasta aloitettaisiin henkilöstä. Mietittäisiin esiintyjän elinkaarta suunnitelmallisemmin ja pidemmällä tähtäimellä, ja käytettäisiin energiaa siihen, mitä eri karismaattisten henkilöiden ympärille voisi rakentaa. Olli Haikka vertaa karismaattista esiintyjää punaiseen sukkaan valkopyykissä, ja kuvaileekin karisman värjäävän koko kokonaisuuden (Haikka, haastattelu 7.2.2013). Olisikin asiallista ja karismalle edullista miettiä mihin pyykkiin sitä sukkansa heittää, jottei väri ja karisma kulu sille epäedullisissa yhteyksissä.

Lisäksi television tekijöiden olisi hyvä muistaa, että karismaattisinkin esiintyjä on ihminen; jotta karisma pääsee oikeuksiinsa niinkin haastavissa yhteyksissä kuin televisio, vaaditaan ympärille myös muiden rohkeutta, luottoa ja tukiverkkoa, jotta esiintyjä voi ajatella ”minun tukenani ollaan, minua ei jätetä, me teemme tätä yhdessä”.

Kuten Tuomas Summanen väittää, se, että on karismaattinen livenä ei missään nimessä tarkoita automaattisesti, että henkilö on karismaattinen ruudussa (Summanen, haastattelu 20.2.2013). Ylipäätään karismaattinen ihminen ei aina ole edes hyvä esiintyjä, ja hyvä esiintyjä ei aina ole karismaattinen. Kuten Ria Karhila asiaa kuvailee ”Ei karismaattinen ihminen ole välttämättä hyvä esiintyjä, mutta mä katson sitä mielellään” (Karhila, haastattelu 8.2.2013). Totta onkin, että karismaattisiin henkilöihin törmää jokainen meistä arjessakin. Nämä arjessa kohdattavat karismaattisen henkilöt eivät varsinaisesti esiinny, mutta silti jokin heidän olemuksessaan kiinnittää huomionni ja herättää kiinnostusta. Kuten Tatu Ferchen toteaa kysyttäessä onko karisma tavoittelemisen arvoista: ”Se on sen arvoista ylipäätään. Kun sulla itselläsi on hyvä olla, niin ihmiset viehättyy susta, ja siitähän tässä on kyse” (Ferchen, haastattelu 15.2.2013).

Karisma on syvää yksilöllisyyttä, pinnan alle päästämistä. Voisinkin todeta, että karisma ei ole jotakin yhteisiä persoonan piirteitä vaan karismaattinen henkilö voi olla minkälainen ja minkä luonteinen tahansa, mikäli hän itse viihtyy itsessään ja hyväksyy it-

sensä, ja sallii itsensä olevan juuri sellainen kuin on, oli paikalla ketä muita tahansa. Silloin ihminen antaa nimenomaan itsestään jotakin, ei siis jotakin ”itsestään”, henkilöstä ja roolista, jonka on oman itsensä tielle luonut.

Jos karisma on persoonan ytimessä, se ei mitenkään pääse näkyviin, jos me piilottelemme sitä keitä me olemme. Aivan kuten sivun 20 kaaviossa käy ilmi, karisma on mahdollista silloin kun ihminen on rehellinen itselleen ja jotta voi olla karismaattinen esiintyjä, on pystyttävä olemaan rehellinen itselleen myös muiden ihmisten läsnä ollessa, ja yhdentasoista karismaa on pystyvä olemaan rehellinen oma itsensä yleisön ja kameran läsnä ollessa. Tämä ei suinkaan kuulosta helpolta, mutta ehkä siksi ne, jotka siihen pystyvät, erottuvatkin joukosta. Eli, kuten karismaakin määritellään, ovat jotakin tavallisuudesta poikkeavaa.

”Jos alat ymmärtää sen mitä olet yrittämättä muuttaa sitä silloin se mitä olet käy läpi muodonmuutoksen.” – J. Krishnamuti (Ingram 2004, 27). Tämä kyseinen mietelause sijoittuu Catherine Ingramin kirjassa ”Lakkaa etsimästä” otsikon alle. Luin mietelauseen tutkielmani alkuvaiheessa ja välittömästi mieleeni pinttyi ajatus siitä, että lukemani oli jotakin merkittävää tutkielma-aiheeni kannalta. Nyt tutkielman loppuvaiheessa totean, että ainoa tie karismaan on oivallus: karisma on sitä kun ihminen oivaltaa itsensä.

Kun henkilö oppimisen ja jäljittelyn sijaan oivaltaa jotakin olennaista itsestään, uskon, että karisman on mahdollista vahvistua ja tätä kautta ihminen tuo esiin jotakin yksilöllistä, jolloin hän on myös esiintyjänä kiinnostava. Tutkielmassani jo aiemmin lainasin Robert Bressonin ajatusta ”Silmämme ja korvamme eivät vaadi uskottavaa henkilöä, vaan henkilöä joka on tosi” (Bresson 1989, 170). Vasta kun tämä yhtälö toteutuu, uskon olevan mahdollista, että kamerakin tallentaa tämän todellisuudessa ilmentyvän karisman.

Maija-Riitta Ollila leikkii ajatuksella: onko niin, että vauvalaan mennessämme jostakin kopasta nousee kosminen säteily, joka aikojen saatossa vahvistumistaan vahvistuu? (Ollila 2004, 88.) Tavallaan haluan uskoa niin, että karisma on synnynnäistä. Romantisoidusti tahtoisin myös uskoa, että jokaiselle meille se on ikään kuin lahjana annettu, se on syntymässä. Matkamme aikana me ehkä hukkaamme sen, kun emme tiedä mitä meidän tulee olla, etsimme itseämme muista ja elämme maailmassa, jossa epävarmuus kannustaa meitä pukeutumaan rooliasuun, vaikka kaikki tarvittavat roolit löytyvätkin lopulta meistä itsestämme. Ennemmin tai myöhemmin, onnekkait meistä alkavat pikkuhiljaa löytää uudelleen jotakin annettua ja matkan varrella kadotettua.

Tämän ajatusmatkan tiivistää mielestäni lähes täydellisesti Catherine Ingram tarinansa aitoudesta:

Aitous

Aurinko paistoi keskeltä taivaanlakea. Hän huomasi virran yläjuoksulla joen poukaman, siellä oli tyyntä. Jälleen janoisena hän meni sinne juodakseen ja huuhtakseen kasvojaan. Kun hän kumartui kämmenet kupiksi koverrettuina, hän huomasi veden kirkkauden. Hän näki saniaisten kasvavan joenpohjasta ja pienten kalojen uiskentelevan niiden ympärillä. Vesi kasvatti niiden muotoja ja värejä niin, että niistä tuli oman itsensä taianomaisia suurennoksia. Kaiken yllä vedenpinnassa hän näki omien kasvojensa heijastuksen.

Siitä oli pitkä aika, kun hän oli viimeksi todella nähnyt omat kasvonsa. Hän oli nähnyt peilejä ja heijastavia pintoja useinkin, mutta aina hänellä oli ollut mielessään jokin tarina, joka liittyi noihin kasvoihin. Koska tarina kumpuisi hänen mielikuvituksestaan, sillä ei ollut juuri tekemistä todellisuuden kanssa. Silti hänen huomionsa oli yleensä kiintynyt tarinaan, kun taas kasvot olivat vain leijuva kuva edessä olevassa peilissä, antamassa tarinalle lisäulottuvuutta ja heijastamassa sen eri puolia – surullisuutta, katumusta, kaipausta.

Hän ymmärsi nyt, että hänen sisäinen tarinansa oli luonut naamion, kasvot, jotka hän oli esitellyt maailmalle ikään kuin hän olisi ollut näytelmän tärkeä roolihahmo. Maailma puolestaan oli tarjonnut hänelle jatkuvasti tilanteita, joissa hän saattoi harjoitella rooliaan. Mutta sen ylläpitäminen oli yksinäistä, ja roolihahmoa oli vaikea rakastaa.

Siinä hän oli nyt, pitkän matkan jälkeen, ja näki vedessä kasvot, jotka muistutti häntä ajasta ennen etsintää, kasvot, jotka olivat samankaltaiset kuin lapsen. Niillä ei ollut naamiota, ei lumoavaa tarinaa. Niiden silmissä ei ollut kaukaista, pakotettua eikä kiusaantunutta katsetta. Hän ymmärsi, että voisi elää ilman tarinaa ja roolihahmoa. Kummallista kyllä, hän tunsi olonsa enemmän omaksi itsekseen kuin koskaan ennen. Hän hymyili vedessä näkyvälle kuvajaiselle. (Ingram 2004, 115–116.)

Lähteet

Aristoteles, Suom. Hohti, Paavo 2000. Retoriikka. Runousoppi. 2.painos. Helsinki: Gaudeamus.

Bazin, André, toim. Von Bagh, Peter, suom. Kinnunen, Kirsi & Toiviainen, Sakari 1990. Elokuvan Lajit. Helsinki: Love Kirjat.

Bresson Robert, toim. Hyttinen Pertti 1989. Merkintöjä Robert Bressonista. Kokkola: Chydenius-Instituutin Kannatusyhdistys Ry.

Hietala, Veijo 1993. Kuvien todellisuus. Johdatusta kuvallisen kulttuurin ymmärtämiseen ja tulkintaan. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy.

Hyppönen, Henkka 2005. Miten se tehdään esiintyjänä. Helsinki: Talentum Media Oy.

Hämäläinen, Seppo 2002. Armolahjat arjessa. Helsinki: Uusi tie.

Ingram, Catherine 2004. Intohimoinen läsnäolo. Havahtuneen tietoisuuden seitsemän ominaisuutta. Suom. M. Jyväskylä. Helsinki: Basam Books Oy.

Järvinen, Simo 2008. Näyttelijän karisma. Silmänlumetta vai armolahjaa?. Pro gradu – tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto, Taideaineiden laitos.
<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu02944.pdf>

Ollila, Maija-Riitta 2005. Persoonan valta. Helsinki: WSOY.

Palo, Jorma 2001. Kun vallanpitäjät vilustuvat. Helsinki: WSOY.

Raamatunkohdat: Uusi Testamentti. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Pieksämäki: Kirjapaino Raamattutalo Oy 2000.

Robbins, Mike 2009. Be Yourself, Everyone Else Is Already Taken. San Francisco: Jossey-Bass, A Wiley Imprint.

Saksala, Elina 2012. Ammattina juontaja. Helsinki: Like kustannus Oy.

Weber, Max , toim. Hietaniemi, Tapani 1987. Aiheita Weberistä. Max Weber modernista rationaalisuudesta, uskonnosta, oikeudesta ja yhteiskuntaluokista. Jyväskylä: Tutkijaliitto.

Weber, Max, toim. Ja johdannolla varustanut S.N., Eisenstadt 1968. Max Weber on charisma and institution building. Selected Papers. Chicago: The University of Chicago Press.

Weber, Max, Suom. T.Kyntäjä 1990. Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki. Helsinki: WSOY. Alkuperäisjulkaisu 1904–1905.

Wikipedia 2013a 'Karisma' <http://en.wikipedia.org/wiki/Charisma> (luettu 28.01.2013).

Wikipedia 2013b 'Retoriikka' <http://fi.wikipedia.org/wiki/Retoriikka> (luettu 25.03.2013).

Haastattelut

Ferchen, Tatu 2013. Vastaava tuottaja, Nelonen. Haastattelu: 15.2.2013.

Haikka, Olli 2013. Toimitusjohtaja. Yellow Film&Tv. Haastattelu 7.2.2013.

Karhila, Ria 2013. Ohjaaja. Yellow Film&Tv. Haastattelu: 8.2.2013.

Norhomaa, Samuli 2013. Vastaava tuottaja ja toimitusjohtaja. Seismic Entertainment. Haastattelu: 14.2.2013.

Patrakka, Jasmine 2013. Tv-tuottaja. StoryOf.. Oy. Haastattelu: 8.2. 2013.

Summanen, Tuomas 2013. Luova johtaja. StoryOf.. Oy. Haastattelu: 20.2.2013.

Valkonen-Laine, Suvi. Tv-tuottaja. Zodiak. Haastattelu 20.2.2013.